

כולל הלכה "אוהל דוד"

בראשות מורינו הגר"א וינד שליט"א
ובנשיאות מו"ר הגה"צ רבי דוד חנניה פינטו שליט"א

קובץ

בענין 'צורת האותיות'

ש"ב"ט תש"פ

סוגיית 'צורת האותיות'

גמ' שבת ק"ג ב' מיתיבי וכתבתם וכו' עד ק"ד א' א"ת ב"ש.

לימוד 'צורת האותיות' לפי סדר האותיות שבגמרא.

א – ע

בצורת קו האמצעי של האל"ף ב' דרכים בראשונים, רמב"ן, רשב"א ד"ה שלא, ריטב"א ד"ה מיתיבי, ר"ן בחידושים, ר"ן על הר"ף בביאור דבריהם עי' חזו"א י"ב ס"ק א'.

פירוש היראים סי' שצ"ט והוב"ד בהגהות מיימוניות בפ"א מהל' תפילין באות צ', ועי' ב"י ד"ה ומ"ש שסוף גגה יהיה עקום, וחזו"א שם ד"ה ולשון וד"ה וב"י.

ולענין הלכה עיין משנ"ס אות א' וחזו"א שם ד"ה ולדינא. [ועי' שעה"צ אות עי"ן ס"ק ד' שמסתפק בעשה גוף העי"ן בעמידה לגמרי]

האם בעינין שיהו היוד"ן כצורת יו"ד כשרה חזו"א ס' ט' ד"ה ומי שדקדק, גן המלך לבעל הגנת ורדים בספרו גנת ורדים סוף הלק א סימן קי"ד [הודפס בחוברת זו].

כתב יו"ד העליונה הפוכה קסת הסופר סימן ה' בצורת האל"ף, פתחי תשובה סימן ער"ד אות ה' בשם פנים מאירות חלק א' סימן ס"ו, תשובת נודע ביהודה מהדורא תניינא חלק יורה דעה סימן קע"א, חזו"א שם.

משנת סופרים אותיות א' – ע'

האם מעכב רגל התחתון של יו"ד השמאלי שעה"צ ז' ומקדש מעט ס"ק י"ח.

מיקום יוד"י האל"ף ב"י בשם הגהת ברוך שאמר ס"ק מ"ב ויהיה ירכה, ועיין לשון האגור פ"ה, חת"ס יו"ד רס"א, גידולי הקודש כלל ט"ו ח', מלאכת שמים כלל כ"ו בבינה ג', שעה"צ ד', אמרי שפר כלל ה' ד'.

רגלי היודים אחד מול השני גידולי הקודש הנ"ל, שבט הלוי ד' יו"ד קל"ט ג'.

צורת גוף העי"ן האם הוא כנו"ן או כוא"ו שבט הלוי ח"ו ס' קנ"ה א'

ג – ז

האם כוונת הגמ' שידקדק לכתוב הגימ"ל באופן שלא תהיה דומה לצד"י, וכן להפך, או שכוונת הגמ' שלא יכתוב גימ"ל במקום צד"י עי' ריטב"א ושאר, וברא"ש הלכות ס"ת סי' י"ב, רבינו ירוחם נתיב ח' ח"ב פליגי, ולענין הלכה בזה עי' ביה"ל אות ג' ד"ה ורגל ימין ובאות ט' ד"ה ולא.

בצורת אות הגימ"ל והצד"י רמב"ן ריטב"א, ספר התרומה סי' רי"ג, קרית ספר מאמר שני חלק ראשון, מיוחס לר"ן ד"ה צדין, כתרי אותיות לר"י החסיד ד"ה ועוקצו של צד"י.

מבואר בראשונים ב' חילוקים בין אות גימ"ל לאות צד"י, ועי' ביה"ל שם האם תרייהו לעיכובא.

ועי' בריטב"א בשם רבו חילוק שלישי.

משנת סופרים אותיות ג' – צ'

ט – פ

באופן דמיון הטי"ת לפ"ה ב' ביאורים בראשונים,

א': תוס' ד"ה טי"ן, פ' ר"ח שבת ק"ה ע"א ד"ה ושננין בדבעי זיונא, רמב"ן, שלטי גיבורים בדעת ר"ח, רשב"א, וריטב"א, מיוחס לר"ן, קרית ספר להמאירי מאמר ב' ח"א.

ב: יראים ח"ב סי' שצט, ספר התרומה סי' רי"ג, הגה"מ פ"א מהל' תפילין, האגור.

לדברי הרא"ש ורי"ו הנ"ל אות ג' ביאור דברי הגמ' דלא ככל הראשונים הנ"ל עיי"ש.

משנת סופרים אותיות ט' – פ'

צורת פ' מבפנים כב', כתרי אותיות לר"י החסיד.

דין פ' שמשך מגגה קו לצד מטה ולא כפפו פנימה עיין מקדש מעט באות פ' ס"ק ז'.

דין עיקם ראש הימני של הטי"ת בתוך חלל האות לצד ימין מקדש מעט אות ט' ס"ק ה'.

ז – זז

מנחות דף כט: אמר רב אשי חזינא להו – עד אמר רב יוסף הני

בחילוק בין ה"ה לחית מיוחס לרשב"א במנחות כ"ט ד"ה וי"ל [הודפס בחוברת זו], רא"ש הל' ס"ת ס' י"ב, חדושי מאירי שבת קד ד"ה בסוגיא זו, ובחדושי הר"ן המיוחסים ד"ה עיינין אלפין.

דין נגיעת רגל ה"ה והקו"ף בגג מרדכי בהלכות קטנות תתקנ"ג ד"ה תלו לכרעיה, וכן נקט בביאור ביאור הגר"א ס' ל"ב נ"ב ד"ה אם נגעו, רא"ש שם, תשובת הריב"ש סי' ק"כ, מהרי"ק שורש ע"א ובשורש צ"ח, תשב"ץ סי' נ'.

באיזה אופן כשר להמרדכי כשנוגעים רגלי ה"ה בגג מהר"מ בנעט י"ט נ"ב, ד"ה אם נגעו, ובה"ל ל"ב סע' י"ח ד"ה מ"ם פתוחה, וד"ה רגלי הה"י.

תגא דה"א רש"י מנחות כט' ב' ד"ה אית ליה תגא ותוספות שם ומ"ט אית ליה תגא.

שיעור בין הגג לרגל התלויה בה"א ובקוף ריב"ש ק"כ, מקדש מעט ט"ז.

צורת גג החי"ת, גמרא מנחות שם, תוס' ד"ה דחטריה, מחלוקת רש"י ור"ת, עיין במרדכי מנחות סימן תתקנ"ג, מהרי"ק החדשות סימן ל"ב, מג"א ל"ו ג', שו"ת חתם סופר חלק יורה דעה סימן רנ"ח.

משנת סופרים אותיות ה' – ח' – וק'

תואר רגל הה"א עיין במקדש מעט י"ב, אורך הרגל חזו"א סו"ס ז'

הרחיב גגו של חי"ת הרבה ונראה כדל"ת וזי"ן וכדו' – נודע ביהודה יר"ד מהדו"ק ע"ד, משנ"ס, שו"ע הרב, ומקדש מעט

כ – ב

האם כוונת הגמ' דלא יעשה בתי"ן כפי"ן רק על הבליטה שלמטה עיין לשון רבנו חננאל בשבת קד: ריטב"א, רא"ש ס"ת ה"ל י"ב, האגור, מקדש מעט ס"ק ה'.

משנת סופרים אותיות ב' – כ' – נ'

נר"ן במושב קצר עיין בשעה"צ ג' באות צ'

עיין קסת הסופר סי' ה' בלשכת הסופר ס"ק כ"ב שיש כאן ב' שיטות היאך לעשות כדי להסמיך לראש הנר"ן האות שאחריה.

ד – ר

האם תגא דדל"ת מעכב עיין רא"ש הל' ס"ת סי"ב גבי בי"ת ודל"ת, ריב"ש בתשו' ק"כ, דברי החת"ס תשו' רס"ה המובא בשעה"צ ו' באות בי"ת

כרעא דדל"ת רש"י מאי טעמא פשיט כרעיה דגימ"ל לגבי דל"ת, חי' הרמב"ן קג' ב' ודאמרינן לקמן מאי

משנת סופרים אותיות ד' – ר'

י – י

האם ראש השמאלי שבאותיות שעטנ"ז ג"ץ צריך שבראשו יהיה ג' זויות או אפי' עגול כשר מנחות כט: אמר רבא שבעה, יראים סי' שצ"ט, פסקי הרי"ד מנחות.

קיצר אורך רגל הו"א הזי"ן עיין רמ"א לעיל ס' ל"ב ט"ז ובבה"ל ד"ה כגון מחל' בענין הזי"ן.

משנת סופרים אותיות ו' – ז' – ו'

ה

צורת ראש היר"ד ריטב"א שבת וו"ן יודי"ן.

קוצו של יר"ד מהו, מנחות כ"ט. תוס' ד"ה קוצו.

האם מעכב קוץ עליון דיר"ד ספר התרומה סי' רי"ג וכיוצ"ב ברא"ש הל' ס"ת סי"ב והגה"מ פ"א מהל' תפילין, פסקי רי"ד מנחות, ביה"ל ד"ה גם צריך.

האם יש שם אות יר"ד כשחסר רגל ימין ונ"מ לענין כסדרן, חידושי מהר"ם בנעט ס"ק ב' במרדכי תתקנ"ב, חזו"א ט' ג'.

משנת סופרים אות י'

ב – ס

עשה למ' סתומה מושב שטוח ללא זוויות מאירי מאמר שני ח"א ד"ה כפופין, אלפא ביתא השני אות סמ"ך, כתרי אותיות לר"י החסיד.

משנת סופרים אותיות מ' - ס' – ס'

מ' פתוחה כנ"ן או ככ' בה"ל ד"ה כמו, עיין לשון הכתרי אותיות סוף ד"ה ולא, ערוך השולחן ל"ו י"ז. האם מעכב אורך חרטום המ' מדין פתוחה כסתומה בה"ל ד"ה ויגיע, וכע"ז בבה"ל סי' ל"ב י"ח ד"ה כל החרטום, ומקדש מעט ז'.

עשה ו' המ' ללא ראש קול יעקב סי' ל"ב ס"ק ק"ו, שבט הלוי ח"א סימן ט"ו אות ב'.

ל

צואר הלמ"ד אורך הצואר האגור ובב"י בשם המנהיג, והאם מעכב עיין מקדש מעט אות ל' סק"ב. האם הלמ"ד צריך מושב עיין תיקון תפילין והג"ה הברוך שאמר, אורך המושב משנ"ס מחלוקת רדב"ז וגן המלך, ועיין בדברי הרדב"ז ובשור"ת קהלת יעקב לבעל המשכנ"י שור"ת אר"ח ס' ד'.

משנת סופרים ל'

עשה וא"ו הלמ"ד הפוך מקדש מעט ד', אמרי שפר.

ע

מושב השי"ן רשב"א, רמב"ן, מהרש"א בח"א ד"ה שיקרא אחדא כרעא כו', פרמ"ג בפתחה סו"ס ל"ב באות השי"ן, שור"ת שבט הלוי ח"ג ס' ד', ועיין שור"ע ס' ל"ב סעי' כ"ה שי"ן שכתבה עי"ן יו"ד. כשלא דיבק רגל אמצעי בהזוית השמאלי מקדש מעט ז' באות השי"ן.

משנת סופרים ש'

סי' ל"ו סעיפים א' – ב'

אלו דברים ב'צורת כתיבת האות' הם לעיכובא עיין שור"ת הרא"ש כלל ג' סי' י"א הובא בטור יו"ד ס' רע"ד ו', רמב"ם פ"ז מהל' ס"ת הל' ח' וט', קרית ספר למאירי המאמר השני החלק הראשון ד"ה ומעתה בהרבה, רמב"ן שבת ק"ג ד"ה ודאמרינן מ"ט, חידושי הר"ן ד"ה ת"ו אמת, נודע ביהודה תנינא יור"ד סי' פ, וסי' קע"א, שור"ת חת"ס יור"ד סי' רס"ה.

האם בעי קוץ להי"ד הימני של האלף עיין רמ"א אעה"ז ס' קכ"ה ט"ז ובח"מ ס"ק ל"א מג"א ס' ל"ב ס"ק כ"ט, סי' לב סי"ח בבהל"כ או יגרור, חזו"א א' ט' ב'.

נדבקו ראשי היודים האם מועיל תיקון פרמ"ג ס' ל"ב משב"ז ס"ק כ', מקדש מעט באות הא' ס"ק ח'.

נמכרנו אני ועמי להשמיד ולהרוג והרוג בשונאיהם וזה ויהרג לא קחשיב שמע מינה חסר הוא.

וצריך לדקדק בעשיית גוף האותיות א באלפא ביתא של רבי עקיבא כתוב מפני מה יו"ד של אלף זוקף למעלה מצדו מפני שמעיד בו וצופה להקב"ה שהוא אמת. משמע שעשוי קצת כעין יו"ד וגם צריך שלא יהא נמשך ושפל לצד מטה אלא זוקף כלפי מעלה. ב צרי' שיהא לה תג קטן למעלה בצד שמאל דאמרי' בחגיגה ירושלמי ובב"ר למה מתחלת תורה בבית מה בית יש לה שני עוקצין אחת למעלה ואחת מאחוריו ואמר לבי"ת מי בראך ומראה להם בעוקצו שלמעלה זה שלמעלה בראני ומה שמו פירש לפי שהבי"ת סמוכה לאלף בסדר אלף בית והוא אחד. ג אמרינן בהבונה לא יעשה גמלין צדי"ן לפי שיש ב' רגלים לגימ"ל למטה ואם היתה הפוכה דומה לצד"י פשוטה לכך קאמר שלא יעשנה שתהא נראית צד"י אם היתה הפוכה כגון לעשות ראש עליון של גימ"ל דק דק וראש תחתון עב כז"ה דאז נראית צד"י אם היתה הפוכה. וכן צד"י לא יעשה לה ראש עליון דק וראש תחתון עב שאם היתה הפוכה נראי' גימ"ל אך יש שינוי שזה יש בליטה לצד ימין וזה לצד שמאל אי נמי קאמר שרגל שמאל של גימ"ל ימשך ביותר ולא למשכו למטה עד שיהא ראשו תחתון שוה לראש השני כמו שני ראשי עליונים של צד"י. וכן רגלו ימין של צד"י לא ימשך ביותר כנגד חבירו כע"י שני רגלי הגימ"ל ולא ((אלא)) ימשוך אותו לצד מעלה עד שיהא שוה לראש רגל השני. והא דקאמר התם לא יכתוב לאלפי"ן עייני"ן ולעייני"ן אלפי"ן לא מפני שדומות זו לזו קאמר אלא משמיענו אעפ"י שרבי חייא קורין לאלפי"ן עייני"ן וקא משמע לן אף ע"פ שמחליפין קריאתן אין מחליפי' כתיבתן. ה אית לה תג למעלה בצד שמא' דאמרי' בהקומץ מאי טעמא אית ליה לאות ה"י תגא אמר הקדוש ברוך הוא אם חוזר בו אני קושר לו כתר כמוני וכן פירש רש"י התם תג קטן יש לאות ה"י בסוף גגה למעלה. ובירושלמי דפרק שני דחגיגה ה"י יש לה נקודה אחת למעלה וכאן בסמוך הבאתי. ורבינו יעקב פירש דקא מיירי בעוקץ שאחריה שלא תהא עגולה מאחריה דומיא דתגא דדלי"ת דסוט' ועירובין פרק קמא. אבל מדקאמר התם דתלי כרעיה דה"י משום דאי הדר ביה נייעיליה משמע כפירוש רש"י שלצד שהוא חוזר בתשובה שם הוא קושר לו כתר וכן בהבונה מאי טעמא מהדר תגא דקו"ף לגבי רי"ש אמר הקדוש ברוך הוא אם חוזר בו הרשע אקשור לו קשר כמוני. אלמא מיירי בתגא דקו"ף שבצד שמאל צריך שלא יגע רגל שמאל של ה"י למעלה ותלוי מאי טעמא תלי כרעיה דה"י פי' פרק בתרא דגיטין צריך למכתב למהך דלא

לשתמע למחך לשו' חוכה. ח אמרינן פרק הקומץ רב' חזינא להו לספרי דווקני דחטרי להו לגגיה דחי"ת פירש רש"י מקל מתרגמינן חוטרא בסוף החי"ת לצד שלמעלה יש לה למעלה כעין מקל והוא כז"ה ורבינו יעקב היה מפרש דחטרי לשון חטרת גמל שיש גובה לחי"ת באמצע גגה כז"ה מדקאמר לגגה דחי"ת ולא קאמר תגיה דחי"ת דבר שהוא למעלה בסוף האות קרוי תגא ואם הוא לעיל באמצע האות קרוי גגה כדאמר פרק הבונה כגון שנטלו לגגו של חי"ת ועשאו שני זיינין והרי הזיי"ן צריכה זיון אלמא במחיקת החי"ת באמצעה נעשית שני זיינין ותגין שלהם וגבי דלית קאמר נטלו לתגא של דלי"ת ושוי ליה רא' (רי"ש) דהיינו חודה שלאחריה וכן בעירובין ובסוכה פרק קמא דלמא יתיב זכוב אתגא דדלי"ת. וכן גריס רבינו חננאל פרק הבונה גבי חי"ת לגגו וגבי דלי"ת לתגו. ובאלפא ביתא דרבי עקיבא נמי אמרינן חי"ת מפני מה אינו קישור כתר מפני שבעלי חטא יש להם גנאי ובשת. ואם הוא בסוף האו' אם כן הרי יש לה כתר ויש שעושין שניהם להוציא מספק כז"ה והא דקאמר חי"ת אין קשור כתר היינו שאינו מחויי' לעשות. אי נמי הא כיון שנראית כמו התחלת של רגל שמאל כמו שרגילין סופרים לעשות אין נראה כתר מצד ימין קאמר מפני מה אינו קשור כי שם אין רגילות לעשות לסופרים. ט הא אמרינן פרק הבונה (ק"ז ע"א) שלא יעשה טיתין פיפי"ן. אומר רבינו יעקב מכאן משמע שצריך לטית לכפול ראש ימין לתוך חללה כז"ה ולכך קאמר שלא יכפול כל כך שיהא נר' כמין פי"א כז"ה דאי לא בעי למכפל כלל למה הוצרך לומר שלא ישנה האות ובפ' הבונה נמי דקאמר נתכוון לכתוב אות אחת ועלו בידו שתיים פירש רבינו חננאל נתכוון לכתוב טי"ת ולא הדביק ירכו השמאלית חיצון וכתב ובאלפא ביתא דרבי עקיבא נמי אמרינן מפני מה טי"ת טמון ידו וזוקף ראשו וקושר כתר. שכל מי שעושה צדקה וגמילות חסדים ונותן פרוטה לעני יתן לו בסתר. משמע דטמון ידו היינו הכפל שתוך חללו. י פירש רבינו יעקב צריך ראש של שמאל כפו' מעט מע' דאמרינן בהקומ' מפני מה ראשו של יוד כפוף מפני שראשיהם של צדיקים כפופים. ותנן נמי התם גבי תפילין אפילו כתוב אחד מעכבו. פשיטא לא נצרכה לדרב יהודא אמר רב דאמר קוצו של יוד מעכב רש"י פירש זהו רגל ימין שכפף למטה. וקשה על זה פשיטא דמעכב שזהו עיקר גוף האות. ועוד דלשון ראשו כפוף משמע בצד שמאל שיש לו ראש וסוף אבל לצד ימין קרוי רגלו. וכן נמי איתא בפסיקתא כי בי"ה ה' צור עולמים העולם הזה נברא בה"י ועולם הבא ביו"ד מה יוד יש לה נקודה אחת למטה רמז למתים שהם יורדים לגיהנם ונקודה אחת למעלה רמז שעתידין לעלות שנאמר ה' ממית ומחיה מוריד שאלו

דחגיגה ה"י יש לה נקודה למעלה שהמתים עתידין לעלות.

אמרינן במסכת סופרים שמע ישראל צריך לכתוב אותו בראש שיטה. וכל אותיותיו פתוחות וצריך שיהא אחד לסוף שיטה. ואף על גב דבתפילין ומזוזות אין אחד בסוף שיטה לפי מנהג שלנו. מ"מ בעיקר כתיבת גוף האותיות אין שום שנוי א"כ צריך שיהיו אותיות של שמע ישראל פשוטות פירש גדולות ורחבות יותר משאר אותיות. והתם נמי קתני (צו ה' פסוק ט"ז רע"א זל"ה בתשובה) וישחט ח"ת פשוטה שהוא חצי פשוטין של תורה. ה' דהלה' פשוטה. ע' דשמע רבה מכל עיין. ד' דאחד שמנה מכל דל"ת. כתוב בשימוש' רבה לא אפשר לאחותי אלא דקרי בתורה נביאים וכתובים ותלמוד. בתורה בספר בראשית. בנביאים בספר שמואל. בכתובים בספר תהלים. ואי הוי דמשנה שפיר דמי מסייע ליה מתניתא להא דשמואל. בן חמש שנים למקרא. בן עשר למשנה. בן שלש עשרה למצות. אמר רבא והוא דידע לתרגומי בכולהו. דכתיב ולמדתם ושמרתם ועשיתם וקשרתם. אם אין למידה אין שמירה אם אין שמירה אין עשייה. ואם אין עשייה אין קשירה עד כאן לשונם. אמנם בתלמוד שלנו לא מצינו כל זה אלא אדרבא פרק לולב הגזול (מ"ב ע"א) גרסינן קטן היודע לשמור תפילין אביו לוקח לו תפילין אף על גב דלא למד במשנה. רק יהא נקי לשמור אותם בטהרה כאלישע בעל כנפים וכן כתוב התם אמר אביי אי כתבינן אגויל שפיר דמי וליתא דאלו בפרק המוציא יין פריך ליה תלמודא תפילין אגויל מי כתבינן. ואיך יש לסמוך עליהם בדבר שתלמוד שלנו חולק עליהם. הילכך כל אדם טהור וזריז לשמור אותם בטהרה יניחם עליו ויאריך ימים ושנות חיים בנעימים.

ויעל. ה' פתוח מכל צד רמז פתח לבעלי תשובה. י כפוף רמז לבאי עולם שיהיו כפופים ונהפכו פנים לירקון. ובחגיגה דירושלמי פרק שני איתא לדרשא של יוד דריש לה מה"י מה ה"י פתוחה למטה רמז שיורדין לשאול ויש לה נקודה למעלה רמז שעתידין לעלות מה יוד כפוף רמז שיהיו כפופים ונהפכו פנים לירקון. אלמא לפי דרשא דפסיקתא יש ליו"ד תג למטה לצד שמאל וכן למעלה בראש שמאל. ויכול להיות שקוצו של יוד דפרק הקומץ היינו אותו תג שלמעלה ויו"ד כפוף היינו רגל ימיני דאלו של שמאל קרי ליה נקודה למטה ובירושלמי אין חולק בעשיית האות אלא דריש לה מאות של ה"י. ב (כ) כפופה צריך שתהא עגולה שלא תהא נראית ב"ת וכ"ף פשוטה צריך שתהא עגולה למעלה וגם תהא ארוכה גם כנגד כפולות של כף כפופה שאין חלוק בין זו לזו אלא שזו כפופה וזו פשוטה וכן נו"ן או פ"א או צדי"ק פשוטות צריכות להיות ארוכות כמו הכפופות וגם כנגד הכפופות. ס' סתומה צריכה להיות מרובעת מארבע רוחותיה מדאמרינן מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדים וכן ס' צריכה מחוברת מכל צד אלא שסמ"ך עגולה ולא מ"ם. ק צריכה תג קטן למעלה לצד שמאל דאמר בהבונה מאי טעמא מהדר תגא דקו"ף לגבי רי"ש אמר ליה הקדוש ברוך הוא לרשע אם אתה חוזר בך אני אקשור לך כתר כמוני דאיבעי לגגיה דקו"ף שהוא כמין כתר מאי טעמא פתוח להדי רי"ש אם כן הכי הוה ליה למימר מאי טעמא מהדר אפי' דקו"ף לגבי רי"ש כדאמרינן גבי גימ"ל דל"ת. ועוד תגא משמע כעין מקל זקוף למעלה. וכן קושר כתר משמע זיון זקוף ולא קא מיירי בעיקר האות אלא בזיונין הזקופים למעלה כמו מצאו משה להקב"ה שהיה קושר כתרים לאותיות וכגון תגא של ה"י דקאמר בהקומץ דהוא מקל זקוף על האות כדאיתא בירושלמי

סליקו הלכות תפילין

הלכות גיטין

ולא מטעם דאקרי ספר דהא אתי לספירת דברים אלא משום דלא מקריא אות כשנוגעת לחברתה מהא דאמרינן פרק המביא בתרא בין שיטה לשיטה יהא שלי מהו ופריך ותפוק לי' דספר אחד אמר רחמנא

סימן קיג

הכותב את הגט צריך לעשות כתקון ס"ת ולהיות כל אות מוקפת שלא יגע אות לאות וכן מנהג

על הלוקח או על זה ששכרו ודומה שאינו מפסיד
באמירה זו אלא שכר האזכרות. לפיכך אם אמר ספר
תורה זה או תפילין אלו עורות שלהן אינם מעובדות
לשמן מתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן לפסול. שהרי
הכל יודעים שאם אין העורות מעובדים לשמן אין שכר
אלו כלל: י"ג אין כותבין תפילין ומוזהה אלא בכתב
אשורית. והתירו בספרים לכתוב אף ביוני בלבד. וכבר
נשקע יוני מן העולם ונשתבש ואבד לפיכך אין כותבין
היום [ג] שלשתן אלא אשורית. וצריך להזהר "בכתיבתן
בדי שלא תדבק אות באות שכל אות העור מקיף
מארבע רוחותיה [ד] פסול. וכל אות שאין התנין
גול לקרותה פסול. לפיכך צריך להזהר [ה] בצורת

[illegible]

א"ל ק"מ שכחתי לפלוני גוילין שבו לא עזבתי
לשמן א"ל ק"מ ביד מי א"ל ציד לוקח א"ל
ממך שחמה נאמן להפסיד שכך חמה נאמן
להפסיד ספר חורו ומאי שנה מדברי אמי החס
איכה למימר טעי בדברי ירמיה הכא כיון דמשפד
כולא אגריה ואחא ואמר אימור קושטא קאמר.
ופרש"י החס איכה למימר דמשקר ומטבולין להקניט
וקבור שלא יפסיד אלף שכר ואזכרות כרבי ירמיה
אלז הכא גבי קאליס דידע הוא שפסד כל שכרו
ומאי ואמר אימור קושטא קאמר:
י"ב אין כותבין תפילין וכו' משנה סוף
פ"ק דמגילה (דף מ"ו) אין צין

י[ע] כרש"ב" ודלא כת"ק דשרי בכל לשון. ומכאן אסר רבינו יואל הלוי להעתיק לנו פירושו מוסר של כומרים ושביביל שהיה לו ידע לשון הקדש אלא לשון כומרים רצה להעתיק להיות לו לפירוש ועוד ראיה מפרק כל כתבי איתמר היה כתוב תרגום ובכל לשון כך הונא אמר אין מציילין בר חסדא אמר מציילין וכי' דע משה באבא לחפא שהלך אצל ר' יבדו וכו' אבוי תרגם וכי' דע וצוה עליו ונגזרו אלמא שאר לשינות אפילו כתובים מבחי' הקדוש אסור לקרות ומה שאנו קוראים בתרגום חושש ובנביאם שאני תרגום שאמריו ונתן ואונקלוס כדאמרינן במגילה דוקא כהני כהנים כתובים כח אשורים וכו' וזוית ורש"י כתב בריש כל כתבי אסור ונתן ואונקלוס לא כתבו ועוד נראה לבינו יואל ראיה מדמטר פ"ב סמדרהיה ונהיה להדיעותי כתב עברי ולשון ארמי ואנו תרגום ואנו כמו הדיוטות. והא דאמרין פ"ק דגיטין תוכיני עליו אנו אפילו בשבת פירוש כהנה כהנים דעמי דאני אלא משום שבות דגורו על שלחם אמר על שלחו: [פ] אמנם אם נרמק הר מורח לתקן ולא היה קצת חוכות: [ג] וצריך לדקדק בשיטת אגדות אחרות א' באפלא ביהא דרבי עקיבא מפני מה יו"ד של אלק וצריך למעלה מצדו משום דהוה צוה להקב"ה שהוא אמת עקיבא ששניש קצת כמין יו"ד של אלק וצריך שלא היה אמר ושל למטה אלא וקוף כלפי מעלה. וכתב ר"אם שצריכה להיות מעט עקומה לצד מין מרומיה בפרק הבונה שלא עשה אלפין עיניו פירוש עשה מעט עקומה לצד מין כעין לצד משום ככלל שדומה קצת עקומה לצד אלף מין לעקומה עין' לצד ששאל עליו הר צורתה חיה כוח (א) כ' א' אמר בירושלמי דהנהגה ובבאשית רבה למע מה תהאך התורה בבית' מה ב"ת של ה' עוקיין אחת למטה ואחת מאחוריה אמר לבית' מי מרמח ומראה להם בעוקשה של מעלה וה שלמעלה בראני ומה שמו ומראה להם בעוקשה של אחוריה והוא אומר ה' שמו. פירוש לפי שהבית' סמוכה בסדר אלפ' והוא אחר לפרק צריכה שיהא לה ת' קמן למטה שש ששאל וכן תהיה צורתה (ב) א' אמרינן בפרק הבונה שלא עשה גימל'ן צדי' פירוש לפי שיש תגלים למטה וא' היתה הפוכה דומה לצד' עשונה לכך קאמר שלא עשה שחמה צד' א' איתיה הפוכה כגון לעשות ראש עליון דק וחתחתון דאז נראה צד' א' אתה הפוכה. אי בני דאמרין שרגל ששאל של ג' מושך ביותר לא למשוכו למטה דע שיהי' ב' ראשה שוין למטה כב' ראש צד' למעלה וכן תהיה צורתה (ג) ד' אמרינן בפרק הבונה פשטה בריקת דרלת' לגבי מין' משמע עקומה כוח (ד) א' אמרינן בתקומין רבה אמר עממא דלת' את תגא לה'א פירש ר"ת דמירי בעוקין שסאחריה שלא חזרו עגלה מאחוריה דמאי דתגא דלת' דסומה ועיבודין פרק קמא. אמנם מדקאמרין תתם את חזרו עני קושל' דת' כמותי נראה מפורש' שפירש שיש לה' ת' למעלה כצד ששאל דהיינו לצד פתח התשובה דאיתיה הבונה וכן משמע בירושלמי דפרק ב' דהנהגה דאמר ה"א יש לה נקודה למעלה וכן דאמרין גבי קוף כדלוקמן וצריך שלא יגע רגל ששאל של ה' לגנה דאמרין הבונה מאי עממא חלי בריעה דה"א וכן פרק ברהא דגיטין צריך למכתב למחך לא לשמטען אמרין נמצא צורתה כזה (ה) א' בפרק הקומין רבה חזינו' להו לספרי דקני דהמירי לית לגנה דה"ת כלומר ח' ברימו של עולם ופירש רש"י מלך תרגומין חוסר פירוש עוקשין לו מקל למעלה לצד ששאל ורבינו רם פירש דהמירי לית חזרתי גמל שיש גובה חל' כאמרינן דאמרין לגנה דה' לצד קאמר תהיה ד' דבר ששאל למעלה האות קרא גמל ומה שלמעלה באמנע האות קרא גנה דאמרין בפרק הבונה כגון ששאל לגנה דה' וקאמר ששאל דה' צריכה ויון אלמא באמנע אמצעית דה' נעשה שני גיטין ותגין שלחן וגבי' ד' קאמר נמלה לתגה דה' ושוויה ל' דהיינו תהיה שלאחריה ^[פ] ב' בסומה ובעיבודין פרק קמא וכן נהרס ר"ת כהנה גבי' ה' לגנו וגבי' ד' לתגו וגבי' ד' לתגו. באפלא ביהא דרבי עקיבא נמי אמר מ"ט ח' אינו קאמר כתר מפני שכללי שיש להן גמל' בשבת א"ה הוא סומה האות א' כן של כתר. ויש שעוששים שגמל' לחוצין מן הספק וזה דקאמר ח' אינו קשור בחר היינו שאין מרומיה לעשות אי נמי כיון שגמלה כהנה רגל ששאל' כמו שגמלים סופרים לעשות אין ראיה בחר ולצד מין קאמר מפני מה אין ח' כהנה כתר כי שם אין גיטלות סופרים לעשות וגם משם יש לדקדק שגל' מה עוקן לצד מין. ובקשר משמע בפירושו רבינו רם שכתב וקפץ מעט לגנו של ח' ר"ת כמלך שמיראה אותו חוסר שיהי אותו ברימו של עולם עכ"ל וזהו שכתבנו בעצמו במגילה אשר כתב קיים גם דברי רש"י כדלעיל: ט' אמרינן פרק הבונה שלא עשה מיריה' פ"פ' מכאן אומר רבינו רם שצריך לכפול מעט ראש מין לתקן חללה חלל פ"א קתול ולכך קאמר שלא כפול כל כך עד שחתהג כמה פ' כוח' ובפרק הבונה אמר שצריך לכתוב אות אחת ועליו בידו שתיים תרגא חננאל כתבוכו ט' ולא הדריק ייבכו הריצון ששאל' וכתב י' שהם שתיים. ובאפלא ביהא דר' עקיבא מפני מה ט' ממוין ד' וקוף ראשו וקושר כח שכל הנותן פרוסה לעי' ותן בחרת משמע דממוין ד' היינו הפל' של תוך חללו וצורתו כזה (ז) א' אמרינן בפרק הקומין מאי עממא ראשו של ח' כפוף מעט ומה אפילו כתב אחת מעכב פשימא לא נצרכה לכרדרד היורה אחר רב דאמר קוצו של ח' כפוף מעכב פירש' דהיו רגל מין שכפף למטה וקשה דפשטא שהיו גוף האות ועוד דראשו משמע לצד ששאל שיהי של צד מין נקרא רגל לפיכך פירש רבינו רם שראש ששאל של ח' כפוף מעט. וכן משמע בפסיקתא דאמר מפני מה ח' אין נקודה לתת למטה רגלו דרשעים שיוצרים לגיהנם ונקודה אחת למעלה רגלו שעתידין לעלות ויו"ד כפוף רגלו לבאי עולם שיהיו כפופים וכו' אלמא דיש לה ת' למטה לצד ששאל למה למעלה ויכול להיות שקוצו של ח' דפרק הקומין היינו אותו שלמעלה ויו"ד כפוף היינו ח' גימל' דאולי של ששאל קרי' לה נקודה למטה וצורתו כזה (י) כ' בפופה ב' ח' שחמה עגולה

י"מ איין בותבתן תפילין בוי' עד ועשכנש ואלד. פ"ק דמגילה: לפיכך אין בותבתן
 (*) אין בטום דפוס אומיום באלה שציוו הכ"ז ו"ל והסופר יצין מעטמו ונהלה שחייל מרבי הסופר.

1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 2679, 26

concept, and further more

ההפסדה בראיונות מסך - מהדפסה

קריית ספר להמאירי

המאמר השני בענין הכתיבה (החלק הראשון)

מתחלפות בדקדוק כמו שידוע באותיות הגרוניות. ויש מפרשים בדמיון זה שהבריה התיכון שבאל"ף שבין הראש והרגל אלו קיצר הסופר בצד הימני שבה עד שלא יורגש תהא האל"ף דומה לעי"ן.

ובן הצד"י אלו קיצר בראשה הימני עד שלא יורגש תהא דומה לגימ"ל. ומכאן אתה למד שהשולים שלה שטוח הרבה עד שדומה לשולי הגימ"ל ולא כשולי הנו"ן שמעוגלת מעט במקום חבור הבריה עם השולים. וגדולי הרבנים מפרשים בדמיון הגימ"ל עם הצד"י הפשוטה ואומרים שהצד"י הפשוטה אלו עומדת בהפוך תהא דומה לגימ"ל ולמדו שהראש הימני של צד"י הפשוטה אינו ראוי להיות זקוף בראשה השני אלא שטוח מעט כלפי צד ימין הכותב עד שאם יעמידה בהפוך תהא דומה לגימ"ל.

וחר"י למדת צורת אלה האותיות ובחינתן זו לזו, ואתה צריך לעשות כענין שהזכרנו שלא יטעה הקורא ביניהם וכל שטעה בהם בכתיבה עד שיטעה הקורא שלא מדרך עלגות יגנו.

ומ"מ אמרו עוד שם מאי מעמא פשיט כרעיה דדל"ת לגבי גימ"ל וכו' ולמדנו מכאן שבריה הדל"ת צריך להיות עוקצה התחתון משתפע מעט לצד אחוריה. וכן אמרו שם מ"ט הדר תגיה דקו"ף לגבי רי"ש שאם חוזר בו אני עושה לו כתר, והוא כעין תג קצר שבעוקץ גג הקו"ף משתפע לצד הרי"ש. ואמרו שם ג"כ מ"ט תליא כרעא דקו"ף וכו', ומשמע שאין רגל הקו"ף דבוקה עם גבה. ומכאן למדו קצת גאונים לפסול ספר תורה בכך מחמת פסול דבוקה, ואין נראה לי כן אלא בבריה שבה"א שמצד הדבוק דומה לחי"ת וכל שנפסדה צורת האות ודומה לאחרת ודאי פסולה אבל רגל הקו"ף אם דבוקה בגבה לא נפסדת צורתה שתהא דומה בכך לאות אחרת ולא הוזכר לדעתי פסול דבוקה אלא בדבוק אות בחברתה עד שאין הקו"ף מוקפת גויל מארבע רוחותיה אבל בדבוק עצמה לא נפסלה אלא א"כ נפסדת צורת האות בדבוקה, וכן נראה לי במה שהזכרנו דהדר תגיה דקו"ף לגבי רי"ש, וכן בההיא דפשיט כרעיה דדל"ת לגבי גימ"ל, שאין האות נפסלת מצד עצמה אלא או כשנפסדה צורתה לגמרי שאינה דומה לשום אות או שנפסדה צורתה עד שדומה לאחרת כבי"ת בכ"ף או ה"א בחי"ת וכיוצא באותן שהוזכרו בברייתא אבל כל שאינו כן כשרה אעפ"י שנוטה מעט מהצורה הנזכרת בהם, והרי צורת האותיות משתנית תמיד ממחוז למחוז כגון מצרפת לספרד ודומיהן ואין שינוין פוסל מזה לזה, וכן נראה לי מ"ש במנחות פרק

שנינו במס' שבת כפ' הבונה וכתבתם שתהא כתיבה תמה שלא יעשה אלפי"ן עייני"ן ועייני"ן אלפי"ן ביתי"ן כפי"ן ביתי"ן גמלי"ן צדי"ן וצדי"ן גמלי"ן דלתי"ן רישי"ן ורישי"ן דלתי"ן התי"ן חתי"ן וחתי"ן התי"ן ווי"ן יודי"ן ויודי"ן ווי"ן זייני"ן גוני"ן ונוני"ן זייני"ן מיתי"ן פיפי"ן ופיפי"ן מיתי"ן כפופין פשוטין ופשוטין כפופין ממי"ן סמכי"ן וסמכי"ן ממי"ן סתומין פתוחין ופתוחין סתומין, והו קצת לשון הבריתא ממה שהוא צריך לדע בצורת האותיות ונאמר בסופה שאם טעה באחד מאלו יגנו.

ואותיות

אלו רובן דמיון ידוע כגון כ"ף בבי"ת, שהבי"ת יש לה קוץ מאחוריה בבריה התחתון. וכן דל"ת כרי"ש, שהדל"ת יש לה קוץ מאחוריה בגג שלה. וכן ה"א וחי"ת, שהה"א הבריה השני אינו דבוק בגגה והחי"ת דבוק בה. וכן ו"ו ביו"ד בקוצר או אריכות מעט. וזייני"ן נוני"ן, פי"ג בכו"ף הכפולה שכתבתם ג"כ בקוצר או אריכות מעט. ופית"ן פיפ"ן, אלו כתב הטי"ת בקצור הבריה השני עד שלא יורגש שיהא בה בריח שני אלא כמי שמגביה שולי הטי"ת מעט כלפי מעלה תהא דומה לפ"א, וכן אם לא הדביק הבריה השני לשוליה ובחינתה שיעשה בריח שני שלה הזקוף כגבהו של בריח ראשון שבצד ימין הכותב שראשה מתעגל לפנים מן האות כפ"א, ולמדת שצריך לכפול מה שנכנס בתוך הטי"ת כדמיון הפ"א, וכן שידביק הבריה השני לשוליה. כפופין פשוטין, כגון ארבע אותיות אחרות שבמנצפ"ך שעשה הנו"ן הכפולה כדמיון הזקופה וכן בכלם לכד המ"ם שאין אחת מהן זקופה. ובמ"ם סתומה שיעשנה כדמיון סמ"ך, שאין ביניהם אלא ששולי המ"ם הסתומה שטוחה לגמרי ושולי הסמ"ך מתעגלת מעט לצד הקרקע, אבל שניהם סתומות מכל וכל וכמ"ש מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין. וכן במ"ם פתוחה וסתומה, שהסתומה סתומה מכל וכל והפתוחה יש הברל ופתח בין סוף הבריה השני לשוליה.

ומכל מקום הטעות המצויין בין אלפי"ן לעייני"ן ובין גמלי"ן לצדי"ן אינו מובן יפה, וגדולי הרבנים פירשו באל"ף ועי"ן לדמיון קריאתם שהיו רוב ההמון עלגים בקריאת העי"ן ודומה בקריאתם לאל"ף ולפעמים היו מתחזקים בקריאתה עד שכשהיו קורין אל"ף היה דומה לעי"ן, וכמו שאמר במס' מגילה אין מורידין לפני התיבה לא בני חיפה ולא בני בית שאן ולא בני צבעונין מפני שקורין לאלפי"ן עייני"ן ולעייני"ן אלפי"ן, ולא שיהא הקריאה העלגית פוסלת שהרי אמרו ודגלו עלי אהבה אפילו לגלוגין שביך עלי אהבה, אלא שהיה הסופר סבור שמאחר שדומין בקריאתן לא יהא טעות אם החליפן בכתיבתן וכ"ש שהן

ואותיות תניין חזינן להו לספרי דווקני דחמרי ליה לגניה דח"ת ותלי ליה לכרעא דה"א, ומפרשים בה בענין דחמרי לה שעושין תג אחד בחי"ת כמין חומר כגון זה (-) וזהו שקורין לה גג שהיא באמצע הגג ואלו היה באחד מראשי הגג היה קורא לה תגא וגבי ה"א וקו"ף קרי ליה תגא שכל שהוא באחד מקצות הגג קרוי תג או כתר, ויש מפרשין בענין דחמרי לה לגנה דח"ת שעושין בה כגון חמוטרת כגון זה (-), ואלו נפסלו בכך למה היה מיחסם לספרי דווקני, אלא ודאי לא נפסלו. ואעפ"י שהזכרנו מה שנאמר שם ותלו לכרעא דה"א ר"ל שאין מחברין אותה עם הגג וזו ודאי פסולה שהרי בדבוקה נפסלת צורתה עד שדומה לחי"ת וכבר אמרו בבבליא שהזכרנו שתגנו וא"כ זו מיהא האיך יחס זה לספרי דווקני לבד, אני מפרש זו של מנחות שעשה גגה של ה"א רחב והכריח השני שלה בפנים מגג הה"א עד שעוקץ הגג היוצא מבחין שהיא ה"א אעפ"י שדבוקה כגון זו (-) ומתוך כך לא נפסלה.

ומעתה בהרבה מקומות מצינו קצת צורות באותיות שאין אנו רגילין בהם ואין אנו פוסלים ס"ת בכך, והוא שקצת רבנים הביאו בחיבוריהם בשם מדרש אלפא ביתא דר' עקיבא מפני מה יו"ד של אל"ף זקוף מצדו ר"ל ראש האל"ף שמעיד וצופה להקב"ה משמע שראש האל"ף צריכה להיות משופעת מעט צדה הימני נמוך וצדה השמאלי גבוה מעט ולא שיהא שטוח לגמרי, וכן העידו בשם בראשית רבה שהבי"ת יש לה קוץ קטן אף למעלה בראש צד השמאלי והוא שאמרו שם למה התחילה התורה בבי"ת מפני שיש לה שני עוקצין אחת למעלה ואחת למטה מצד אחוריה עד שכפואה לה מי נתך מראה בעוקצה העליון שהעליון בראה ובעוקצה שמאחוריה לצד האל"ף שאחד בראה, וכן אמרו בפ' הקומץ מאי טעמא קטר לה תגא לה"א אמר הקב"ה אם עושה תשובה אני עושה לו כתר ולמדן משם שיש לה תג קטן מצד שמאל שלה, וכן בדלת לבד עוקץ שמאחוריה יש לה עוקץ בראש הגג השמאלי כעין כתר, וכן היו"ד צריך שתהא משופעת מעט כע"ן שכתבנו בראש האל"ף וממ"ש בפ' הקומץ מפני מה ראשו של יו"ד כפוף ר"ל שמשפעת ויורדת, וכן שיש לה תג קצר בראש השמאלי וכן למטה ממ"ש בפסיקתא מפני מה יש ליו"ד נקודה אחת למטה ואחת למעלה רמז למתים שיורדין לגיהנם ואח"כ עולין, וכל אלו אינן אלא לפי מנהגן. וכל שלא נפסדה צורת האות עד שלא תהא דומה לשום אות או שלא תהא דומה לאות אחרת אנו אין לנו וזה ברור.

ויש מפרשים ששבע אותיות אלו צריכין תנין גדולים והם הנקראים זיינין אבל שאר אותיות תנין קטנים כחוט השערה ואין נראה כן שזיינין האמור כאן אינן אלא תנין, ואף גדולי הרבנים קורין זיינין כלומר כתרים ותנין, אבל מ"מ כלם דקים כחוט השערה.

ואף למפרשין אותה אף בס"ת מ"מ הסופרין נוהגין לתייג בהרבה אותיות זולת אלו, וכן שלא לתייג באלו בכל מקום אלא בקצת מקומות, ואף אלו לא מצינו כל הסופרים ולא כל הספרים על תכונה אחת אלא יש מתייגין הרבה ויש מתייגין מעט ויש מתייגין לפעמים תג אחד ולפעמים שנים ולפעמים שלשה ויש בחמשה ויש בששה ויש בשבעה ויש בתשעה, ויש נוהגין שבכל אות שאין לה אלא ראש אחד כגון גימ"ל וגו"ן מתייגין שלש זיינין, ושל שני ראשין כגון עי"ן וצד"י וטי"ת שש, ושיש לה שלשה ראשין כגון שי"ן תשע. ויש נוהגין בעשיית התנין שכל שעושה מהן שלשה אחד נוטה לימין ואחד לשמאל ואחד זקוף כלפי מעלה כזה (-).

ובכל אלו אם שינה לא פסל אפי' לא תייג כלום, אבל בחסרות ויתרות כל שחסר אות אחת או יתר אות אחת בכל שנתברר שהוא טעות כמו שביארנו בפתיחה פסל וכמו שיתבאר. ונמצא כל מה שכללנו בחלק זה שכל ששינה בצורת האות עד שנפסדה ממנה צורת אות או שדומה לאות אחרת פסל כאלו חסר או יתר, אבל בלפופות ועקומות ומנוזרות ומעגלות ודחיות ועקומות ותליות ודפניות ושצורתן רע ונקודות ומתווייגות ושבראש הדף ושבראש שיטה לא פסל, וכן בתנים אם הרבה או מיעט לא פסל, ודינים אלו תפילין ומזוזות שוין בהן עם ס"ת וזה מה שרצינו לבאר.

ספר יראים

מתוך סימן שצ"ט

אוצר החכמה

הדפסה

בין כ"ף כפופה לכ"ף פשוטה אלא כפיפותה ופשיטותה
הלכך צריך לכוין הכ"ף פשוטה כשתכוף רגלה שתהא
מכוונת ככ"ף כפופה, וכן פ"א כפופה וצד"י כפופה
צריכות עגולה לצד התחתון כשיפוטם שיהיו מכוונות
פשוטות הלכך צריך לעשות עגולות כזה (-) ולא
מרובעות ובולטות כזה (-).

וגוף האל"ף מעט (עמוקה) [עקומה] לצד ימין כזה (-)
ולא פשוטה כזה (-) ומעמא דתניא בשבת פרק הבונה
וכתבתם כתיבה תמה שלא יכתוב אלפי"ן עייני"ן כיון
שהוצרך להזהיר שלא יעשנה ממש (עמוקה) [עקומה]
לצד ימין כעי"ן לצד שמאל [אלמא דומה קצת עקום
אל"ף לצד ימין לעי"ן לצד שמאל] והזהירו חכמים
שלא (יעמיקנה) [יעקמנה] כל כך וראיתי אלפי"ן של
אספמא כך כפופות מעט באמצעין.

וצריכה טי"ת להיותה כפופה בראש ימין כזה (-)
דומה מעט לכפיפות פ"א דתניא התם כתיבה תמה
שלא יכתבו טתי"ן פפי"ן למדנו שכפיפת טי"ת דומה
קצת לכפיפת פ"א על כן הוצרך להזהיר שלא יכפנה
כל כך.

ואמרי' התם בפרק הבונה מאי טעמא פשיטא כרעיה
דדלי"ת לגבי גימ"ל למדנו שגוף הדלי"ת צריך לפשוט
רגלו לאחריו כזה (-) ואמרי' שם מ"ט כרעיה דקו"ף
תליא למדנו שגוף הקו"ף כזה (-) שלא יגע רגלו
למעלה.

אמר רבא שבע אותיות צריכות שלשה זיוגין שעמנ"ו
ג"ץ פי' זיוגין שלא יעשה ראשן עגול כזה (-) אלא
משוך כזה (-), שעמנ"ו ג"ץ שיהא לכל ראש האות
שלש פיגין וראיתי בני אדם שעושין תגין למעלה
שעמנ"ו ג"ץ [שלש נקודות ארוכות לכל אחד] ומעות
הוא בידם שלא בא רבא ללמדנו אלא גוף האות
האיך נמסרה עשייתה למשה מסיני.

ואמר רב אשי חזינא להו לספרי דייקני דחטרי ליה
לגנו דחי"ת ותלו ליה לכרעיה דה"י חטרי ליה לגנו
דחי"ת כלומר חי ברומו של עולם, ופי' חטרי כמו
חטרת דגמל הדרבור"א בלע"ז מגביהין באמצע חי"ת
של אחד כזה (-) גבוה מעט, ויש מפרשים חטרי
כמו מקל דמתרגם חוטרא עושין בחי"ת של אחד
כזה (-) גבוה מעט וירא שמים יעשה שניהם כזה (-)
ואין בתוספות הזה קלקול האות. ותלו ליה לכרעיה
דה"י כזה (-) שאינו דבוק למעלה וטעמא שהעוה"ז
נברא בה"א ודומה לפרוודור לפני העוה"ב והוא פתוח
שכל הרוצה לצאת יצא.

ועוד יש אותיות אחרות שצריכות תגין אחרים והריני
מפרשם, בפרשת והיה אם שמע יפתה ובקומך ואספת
וקשרתם, בפרשת והיה כי יבאך ונתנה הזכרים כי
ישאלך בחזק יד כי הקשה לשלחנו ויהרג ידכה,
בפרשת קדש חמין והיבוסו אשר [לי] למען מימים.

וכל כ"ף פשוטה שבתורה צריך לעשותה עגולה
מאחריה ורגלה ארוכה כזה (-) וטעמא שאין חילוק

ג יש לעשות ראשה עב ולמטה דק מאד וארוך יותר למטה מן הרגל השמאלי והרגל נוטה למטה כדי שיוכל לכתוב אות אחרת אצלה שלא תגע ברגל.⁵

ד יש לכתוב ראש הדל"ת ארוכה שלא תדמה לזי"ן והרגל עב לצד הגוף ולא יעשה ארוכה שלא תדמה לכ"ף פשוטה ומן הדין יהיה לה עוקץ מאחוריה לצד האדם שדל במצוות.⁶

ה יכתוב הגוף כמו דל"ת ממש. ובראשה תג. ונקודה שבתוכה תלויה יען כי הה"א רומזת לעולם הזה שנברא בה"א דכתיב בהבראש ויהי הדל"ת מן הה"א רומזת לשמים והנקודה היינו רגל השמאלית והוא כאדם התלוי בתשובה. לכן לא ידביק הנקודה למעלה כלל כי הקב"ה מקבלו בתשובה באותו הפתח שבין הנקודה והגג. ולכן יש תג על הה"א שהקב"ה קושר לו כתרים שנאמר שובה ישראל עד ה' אלהיך, ואם לא ישוב תחתיו פתוח ויפול לגיהנם, וכן הוא בספר מצוות גדול.⁷ וכ"כ הראש"ש⁸ שיש לה תג לצד שמאל וכן איתא בהקומץ רבה¹⁰, מאי טעם אית לה גג ובירושלמי פ"ק דחגיגה¹¹ הא יש לה נקודה אחת למעלה. ור"ת פירש¹² שר"ל בעוקץ של אחריה לצד ימין שלא תראה כרי"ש וההגהות מיימוניות¹³ כתבו כהרא"ש וכן מהרי"ת. ומלשון האשר"י¹⁴ משמע שרגל שמאל של ה"א דינו להיות בסוף גג הה"א לצד שמאל ולא לימין דאם היה הרגל דבוק למעלה אז היתה כמו חיות ממש כי דין להיות כן שאין ראוי להיות הפרש בין ה"א לחיות אלא שהרגל אינו דבוק.

ו יעשה לה פנים שוים למעלה ולמטה ולא קצר וירכה ארוכה שלא תדמה לזי"ן. וצואר ארוך ודק שלא תדמה לזי"ן וכן כתב הרמב"ן¹⁵.

ז ראש הזי"ן עב משני צדדין והגוף יורד באמצע קצר ולא ארוך שלא תדמה לנו"ן פשוטה ולכן ראשה נוטה לכאן ולכאן על שם יום השבת הנקראת זי"ן, וכ"כ רבינו שמחה זי"ן יש לה שני תגין משני ראשיה.

ממנו¹⁶. ולשלשתן יש טעם גדול מצד הקבלה. כאשר עוררתיך אתה התלמיד החשוב בהיותי מפק נצוצי דינור מפומי לפומך בקבלה האמיתית.

צורות אותיות תפילין

פה. סדר באור האותיות וצורתן כפי הקבלה האמתית כדי לכותבן בתפילין ומזוזות וס"ת כי בהם צריך כתיבה תמה לכן יש להזהר בכתיבתן ובקבלת צורתן ולא כרוב כותבי תפילין שמקלקלין מלאכתן בכתיבתן. ולכן ארשום האלפא ביתא כדינא ובצדק כל אמרי פי אין בהם נפתל ועקש.

א נקודה ראשונה העליונה כמין יו"ד ופניה באמצע הגג כלפי מעלה. וכ"כ החסיד ז"ל¹ מפני שמראה על בוראה וגגה עקום למטה כלפי מעלה. וכן הוא בספר יראים². כדאמרינן בגמ'³ שלא יעשה לאלפין עיני"ן מכלל שיש לעקם קצת כמו העי"ן מהופכה ורגלה ירחיק מן הגג לכל הפחות כעובי קולמוס וידביק הרגל במצח הגג וכן רגל היו"ד שהיא למעלה. והאל"ף היא מן האותיות שעולה חשבונם כמגין שם המיוחד כי יש שני יודי"ן שהם עולין עשרים, והקו האמצעי דמות וי"ו שהם כ"ו כמגין השם. ואם היה נוגע הרגל בגג האל"ף למטה, או היו"ד שלמעלה נוגעת אל הגג למטה בצד שמאל פסול.

ב צריך שיהיה לה תג למעלה לצד שמאל בפניה שמראה על בוראה שהיא למעלה וצריך שיהא לה עוקץ מאחוריה בראש ימין. ועקב למטה כדי שלא תראה ככף. והעוקץ מראה על האל"ף שהיא ראשונה על שם הבורא שהוא ראשון ואחרון. וכ"כ החסיד שהבי"ת היא מן האותיות שיש להם זוית. וכן הרוקח וכ"כ רבינו שמחה שצריכה תג למעלה לצד שמאל לומר שהאחד בראה. וכן כתב הראש"ש⁴. ולא כאותם שעושין הבי"ת למעלה עגולה.

י"ה ואחר שנתעטף. 152 שם, והובא ברמ"א כה יא. ובהגרי"א שם. 153 זהר פנחס רלו ב.

1 בב"ש הובא בב"י לו לאות א, ורוב דברי רבינו הובא בב"י שם בחליתאה בסוף הסימן. 2 ס"י שצט. 3 שבת קג ב. 4 הל' ס"ת יב. הג"מ תפילין א צ.

והובא בב"י שם. 5 התרומה סוף ה' תפילין, הגמ"י שם. ב"י שם. 6 ע' ב"ש שם אות ד. 7 מנחות כט ב. 8 עשין יט. 9 ה' ס"ת שם. 10 שם. 11 צ"ל: פ"ב ה"א. 12 מנחות שם חוד"ה ומאי, וב"י שם. 13 שם פא. צ אות התא.

ח יעשה חוטרא לגגה של חיית כי הוא מורה לחי העולם שהוא ברומו של עולם, ועוד שהגמרא אומרת במס' שבת ¹⁶ נטל לגגו של חיית ועשה תרין זיינין זהו לפי ר"ת ¹⁷. אבל רש"י פירש חית ישרה ועל גגה תג זקוף לצד שמאל ולכן לצאת ידי שניהם יש לעשות שני זיינין עם חטורת וגם מקל זקוף לצד שמאל כמו דעת רש"י, ובפסקי מהרי"ח פוסק כר"ת ואומר שכן יש באלפא ביתא של רבי עקיבא ¹⁸. ובהגהות מיימוניות ¹⁹ יש שר"ת בעצמו קיים דברי רש"י וגם קיים דעתו ועשה שניהם.

ט יעמיק ראשה ויטיה לצד מטה בפנים אבל לא יגע הראש של מטה בקרקע הטיית כלל וגוף הטיית יעשנה למטה עגולה. והטעם שיעמיק ראש ימין למטה כדאמרינן בפרק הבונה בשבת ²⁰ נתכוון לכתוב אות אחת ועלו בידו שתים דהיינו פ"ה וזיי"ן חייב. אי"כ ש"מ שיש לעשות הטיית דוגמת הפ"א. וכן אמרנו בגמ' ²¹ שלא יעשה טותי"ן פהי"ן. וכ"כ ר"ת ²² וכן ר"א ממ"ץ ²³ רק שלא יכפה הראש ימין יותר מדאי כי אז תהיה ממש כמו פ"ה עכ"ל. וז"ל אלפא ביתא דרבי עקיבא ²⁴ מפני מה טיית טמון ידו וזקוף ראשו וקושר קשר שכל הנותן מתנה לעני יתן לו בסבר פנים יפות ובסתר משמע דטמון היינו הכפל שתוך חללו עכ"ל הגהות מיימוניות ²⁵.

י יש לה תג למעלה שמראה על בוראה שבראה ויש לה תג למטה. כדאיתא בגמ' ²⁶ למה יו"ד ראשה כפופה כי מורה על הצדיקים שהם כפופי ראש. והרגל יעשה קצר ועקום כלפי שמאל שלא תדמה לוי"ו. השני קוצות יעשה ביו"ד טרם יתחיל לכתוב אות אחרת כי פסולה היא בלא אלו ב' קוצות לדברי ר"ת ²⁷. והיו"ד מורה על המתים שיורדים לגיהנם. ויש לה תג למעלה, שעולין ע"אמר ²⁸ ה' ממית ומחיה מוריד שאול וי"ע. זבר אחר הקוץ מורה על החטאים שיורדין

לגיהנם שנאמר ²⁹ ואתה אלהים תורידם לבאר שחת וגו', והתג למעלה מורה על השבים בתשובה שעולים שנאמר ³⁰ שובה ישראל וגומר. כ יכתוב הכ"ף עגולה מאחריה מאד שלא תדמה לבי"ת. והכ"ף פשוטה ועגולה כמו רי"ש ולא כמו דל"ת ³¹ כי כ"ף פשוטה וכפופה הכל אחד רק העקום והכ"ף פשוטה תהיה ארוכה שאם תכפול אותה תהא כ"ף. וכן יש בספר יראים ³². ויזהר שלא יאריך גג הכ"ף פשוטה בסוף שיטה כי תאבד צורתה ותראה כרי"ש כי צריכה להיות ארוכה כפלים כגגה וכן כתב החסיד ³³.

ל יכתוב הצואר בפשיטות והראש ושני תנין למעלה כי הראש נקרא מגדל הפורח באויר ³⁴ ועל אותן ב' תנין דרש ³⁵ ר"ע תילי תילים. ולכן אמרינן בהקומץ רבה ³⁶ אמר רב חסדא בין שיטה לשיטה כמלא שיטה כדי שיבא רוחב לכתוב צוארה של למ"ד וראשה ושני תניה. ודין הוא כי איוניות כלם מלך להפך והם באמצע האלפ"א בית"א להורות על מלכו של עולם שהוא באמצע העולם כנגד ב"ה ועליו כתוב ³⁷ המביט לארץ ותרעד. ונאמר ³⁸ ממכון שבתו השגיח על כל יושבי הארץ. וזנב הלמ"ד עב ולא דק ³⁹ ולכל אותיות יעשה תג אחד לצד שמאל. וכתב רבינו שמחה למ"ד דינה גבוה משאר אותיות כלם כשיעור גובה אות אחת עכ"ל. והחסיד כתב שהלמ"ד מן האותיות שאין להם זווית. ואני המחבר ראיתי בספר תמונה ⁴⁰ שהלמ"ד היא מן האותיות שמנינה כמנין שם המיוחד כמו האל"ף כי דינה להיות הרגל למטה כפוף ואז היא כמו כ"ף והצואר למעלה כמו וי"ו ועולה כ"ו:

והחסיד כתב אילו האותיות שיש להם זווית

ב ד ה ח ט כ פ ת

ואלו האותיות שאין להם זווית

ט ו ל ס ק ר

עכ"ל. וכן כתב רבינו שמחה בשם החסיד ⁴¹.

26 מנחות כט ב. 27 שם א בד"ה קוצו. וכל הדיבור בב"י שם. 28 ש"א ב ו. 29 תילים נה כד. 30 הושע יד ב. 31 הובא בב"י שם. 32 שם. וכן בתרומה ובהגמ"י. 33 וכ"ה בשו"ת מהרי"ל סי' קד, ובב"י שם. 34 סנהדרין קו ב ורש"י שם. 35 מנחות כט ב. 36 ל א. 37 תחלים לג יד. 38 שם קד לב. 39 הובא

14 שם. 15 שבת קג ב. 16 קד ב. 17 מנחות כט ב רש"י ותוס' שם ד"ה חטרי. 18 מדרש אותיות ר"ע השלם נוסחא ב' ב"מ ורטהיימר ח"ב עמוד חה, וע' ב"י שם. 19 תפילין א. צ. אות החית. 20 שם וכפ"י הר"ח. 21 שם קג ב. 22 שם בתור"ה טיתין. ובסה"ת סוף ה' תפילין. 23 סי' שצט. 24 בתי מדרשות שם. 25 שם אות ט.

נל פתוחה יעשה כן פתוחה למטה ואם סתמה פסולה ואין לה תקון והיו"ד אצלה ידביק היטב לראש ומושב המ"ם למטה יהיה ארוך. וראוי שתהיה המ"ם סתומה בעלת זווית כמו המ"ם פתוחה. ואני המחבר קבלתי שגם המ"ם מן האותיות שעולין כמנין השם דוגמת הלמ"ד כי המ"ם כ"ף וי"ו אצלה שעולה כ"ו.

ס סתומה צריכה להיות מרובעת מכל וכל וכל שלא תדמה לסמ"ך וסתומה לגמרי כמו שאמרו רז"ל במגילה ⁴¹ מ' וס' שבלוחות בנס היו עומדים ואם לא היו סתומים לא היו עומדים בנס.

ג יכתוב ראשה עב והגרונ עב והמושך למטה ארוך יותר מן ראשה שלא תדמה לבית ⁴².

ן יכתוב ראשה עב וצוארה עב וירכה ארוך שלא תדמה לזי"ן. וצריך להאריך כל כך שאם תכפול אותה תהיה נו"ן כפופה. וכן בצד"י פשוטה. וכ"ף ופ"ה פשוטות.

ס יכתוב הסמ"ך למעלה ארוכה ולמטה קצרה ועגולה מאד שלא תדמה למ"ם סתומה. ואני המחבר קבלתי כי הסמ"ך מן האותיות שיש להם מנין השם המיוחד כי הס' היא כמו כ"ף וי"ו אצלה רק שהיא סתומה.

ע יכתוב הרגל בעי"ן והעי"ן בעמידה כדי שיוכל לכתוב אות אחרת אצלה שלא תגע בה ולא יעשה הזי"ן שבעי"ן קטנה שתהיה כמו יו"ד אלא ממש כמו זי"ן וכן כתב החסיד ⁴³. ולא תגע הזי"ן לראש העי"ן אלא למטה.

פ יכתוב באופן שלא תגע הנקודה שבפנים אלא במצח הפ"ה למעלה לצד שמאל ולא תגע למעלה בגג וגם לא למטה בקרקע ואם נגעה בפנים פסולה לדברי כל הגאונים. וכ"כ הרוקח וכן החסיד שצריך שלא תגע בפנים ⁴⁴. וז"ל הרא"ם בספר יראים ⁴⁵ פ"ה כפופה וצד"י כפופה צריכה שתהא עגולה לצד התחתון כשתפשטם יהיו מכוונות ופשוטות ולא מרובעות למטה. אמנם הרוקח כתב בהדיא בשם החסיד שצריך לעשות הט"ה כמו הבי"ת מרובעת ולא עגולה כמו כ"ף וכן הפ"ה פשוטה דינה להיות מרובעת עכ"ל.

בב"י שם. 40 מיוחס לר"ג הקנה ונדפס בסוף זהר חדש קושטא. 41 בב"י שם. 42 הובא בב"י שם וכ"כ הרשב"א והר"ן. 43 ב ב. 44 הובא בב"י שם וצ"ל: והמושך למטה, וכ"ה בב"י. 45 בב"י

וכן נוהגים הסופרים ⁴⁶. ואני המחבר קבלתי שיש באות הפ"ה כמנין שם המיוחד כי דינה כמו כ"ף וי"ו מהופכת בתוכה לכן הנקודה בתוך הפ"ה דינה להיות עוברת למעלה מן גג הפ"ה שאז היא כמו וי"ו מהופכת בתוכה. ולפי קבלה זו דין היותה עגולה כמו כ"ף.

ף יש לכותבה עגולה כמו רי"ש, אבל לפי קבלת החסיד צריכה להיות מרובעת כמו פ"ה כפופה והנקודה שבפנים ראשה הפוכה כנגד פנים ולא כנגד חוץ ⁴⁷.

צ יעשה היו"ד שבצד פניה נוטה כלפי מעלה שמראה על בוראה שהוא צדיק. ומושב הצד"י ארוכה כמו הנז"ן וזנב היו"ד ימשוך בצוארה ומושב הצד"י ימשוך למטה לחוץ לצד ימין שלא ידמה לעי"ן וצריך לדבק היו"ד לצוארה. וכתב החסיד שיזהר שלא ידביק היו"ד למטה אצל המושב שלא תדמה לעי"ן רק באמצע צוארה, לכן יכתוב ירכה ארוך וידביק היו"ד היטב לצואר שלא תדמה לזו"ן יו"ד ⁴⁸.

ץ יאריכנה עד שאם יכפלנה שתהיה ראויה לצד"י כפופה.

ק יכתוב גגה ארוך והזנב לצד פנים מעוקם ⁴⁹ והרגל השמאלי יהיה ארוך שלא תדמה לה"א והתג בגגה לצד שמאל ויעקם מעט זנבו בצד ימין. ואני המחבר קבלתי שהיא מן האותיות כמספר השם המיוחד כי דינה כמו כ"ף וי"ו הרגל כמו וי"ו והגג כמו כ"ף.

ר יכתובה עגולה שלא תדמה לדל"ת וראשה ארוך שלא תדמה לזי"ן וירכה קצר שלא תדמה לכ"ף פשוטה ⁵⁰.

ש יכתוב ראשה האמצעי כמו זי"ן ולא כמו יו"ד זה דעת רבי אברהם בעל תפילין בחבור שלו אבל רבינו שמחה וכן סמ"ג והרוקח כתבו שצריך להיות כמו יו"ד ⁵¹.

ת יכתוב גוף התי"ו כמו דל"ת כן נאמר בשם הר"ר יצחק אור זרוע. וירך הימין קצר שלא תדמה לכ"ף פשוטה והרגל שמאל יהיה מדובק בטוב למעלה ועקום הרגל לצד חוץ ולא לצד

שם. 46 ע' מלאכת שמים בחכמה כלל כו אות הפ'. 47 סי' שצט. והובא בב"י שם. 48 ע' בב"י שם שהאריך בדברי רבנו שם. 49 בב"י שם. 50 ג"ז שם. 51 שם. 52 ברוך שאמר והובא בב"י

פ"ח. לשון סמ"ק⁵ ואעפ"י שעיקר תפלות דרבנן מ"מ יש תפלה שהיא דאורייתא עכ"ל. וסמ"ג כתב¹⁰ כי מצות עשה להתפלל בכל יום. ותנן בפרק מי שמתו¹¹ שנשים ועבדים חייבים בתפילה לפי שאין זמן קבוע לה פירוש מן התורה.

פ"ט. נשאל לגדול הדור מהרר"י מולן¹² איך יתכן שהאדם נוטל ידיו שחרית וממתיין לברך על נטילת ידים עד בית הכנסת והלא הפסק הוא בין הנטילה והברכה, והשיב כי אין לו כל כך טעם מפורסם אבל נראה לו שדבר זה נתקן שימתין לסדרם בבה"כ כדי שישמעו עמי הארץ שאינם יודעים לברך ויענו אמן ויצאו בברכתו ואע"פ שלפעמים מברכין בבה"כ אע"פ שאין שם מי שאינו בקי מ"מ לא חלקו כמו שמצינו בברכת יראו עינינו או תהילה נביע שנתקנו בשביל הראשונים שהרגילו בבתי כנסיות שלהן שהיו בשדות אע"פ שעתה אין זה הטעם מ"מ הברכה לא זזה ממקומה. וכן בברכות האילו אף ע"פ שלפעמים אין שם מי שאינו בקי לא חלקו עכ"ל. ולי המחבר נראה מי שמברך בשחרית על נטילת ידים בשעת נטילה ואח"כ בבה"כ לא יברך, יפה עושה. נשאל לגדול הדור מהרר"י מולן לקהילת אשכנז שנוהגים הזקנים בהשכמה בבה"כ לברך ברכת על נטילת ידים בקול רם ואחד הוא המברך וחבריו עונים אמן ואח"כ מברכין האחרים ג"כ פעם אחרת ענ"י בקול רם למה לא יצאו בפעם ראשונה באמן שענו, והשיב כי אע"פ שענו אמן יכולים לחזור ולברך מאחר שהאחד שהוא מתחיל לברך אינו מכוין להוציא כי צריך כונת המברך והשומע ואפילו אם הש"צ יכוין להוציא מי שאינו בקי מ"מ המברכין אחריו אינם מכוונים לצאת ידי חובתן בברכתו עכ"ל¹³.

צ. כל המתרצה להיות שליח צבור שלא מתוך אגודה אחת אין רוח חכמים נוחה הימנו ויחיד מוחה בחזנות. והר"ם בן חסדאי חולק מספר א"ז¹⁴.

פנים שלא תדמה לפ"ה פשוטה. והרוקח כתב שיש לכתוב התי"ו כמו שני דלתות זה בתוך זה⁵⁴ וכן כתב החסיד שצריכה להיות בעלת זוית ולא כמו רי"ש⁵⁵ וכן נהגו העולם. ואני המחבר קבלתי וכן ראיתי בספר תמונה כי התי"ו היא מן האותיות מספר השם המיוחד כי דינה להיות ר"ו הגוף מן התי"ו כמו רי"ש והרגל כמו וי"ו מהופכת שעולה כמנין השם כי רי"ש עולה במספר עשרים כשתקח כל העשרות מן מאתים כי העשירות אחדים הם. והוא עולה יחד כ"ו.

הלכות ברכות

פ"ו. בגמרא¹ כד שמע קול תרנגולתא וכו' הוא הדין אם לא שמע דאין הברכה אלא על האור שהתרנגול מבחין בין האור. והמיימוני² פליג וכתב דדווקא כששמעו, וכן אם שכב כל הלילה בבגדיו לא יברך מלביש ערומים. מרדכי פ"ט דברכות³. והמנהג לברך אפילו כשלא שמע קול תרנגולתא כי אנחנו מסדרים יחד כל הברכות האילו בבה"כ.

פ"ז. כתב בסדר רב עמרם⁴ כיון שברך זוקף כפופים אין לברך מתיר אסורים. ואיני יודע למה דהא בגמרא מפרש כל חדא וחדא למה נזקקנה. ובסדר אשכנז מוסיפין ברכה אחת הנותן ליעף כח ונתקנה על שאדם מפקיד נשמתו ביד ה' עיפה ומחזירה לו חדשה לשון הטורים⁵ ואני המחבר קבלתי מרבתי שאין להוסיף עוד על אילו ברכות שנתקנו רק כמו שנזכרים בגמרא ועליהן אין להוסיף ומהן אין לגרוע. ואפילו על הברכה מהנותן ליעף כח ראיתי מקטרגים מאחר שאינה נזכרת בגמרא⁶. ובסדר ברכות של בעל סמ"ק⁷ אינה נזכרת ברכת ליעף כח, וכן ברוקח בסדר של ברכות⁸ מ"מ המנהג מצרפת ואשכנז לאומרה, אכן ראיתי בסדורי טלייני וקטאלני⁹ וספרדים הרבה ברכות שלא הוזכרו לא בגמרא ולא בפוסקים ואין להם ראיה ומנין.

5 שם. 6 הובא בב"י שם בד"ה עוד ברכה. 7 ס"י קנ"א, עמוד קי. 8 ס"י שכ. 9 ס"י יא. 10 עשין יא. 11 כ ב. 12 כל הסימן הועתק בב"י סוף ס"י ו וע' ד"מ שם ס"ק ד. 13 ג"כ שם. 14 אור זרוע ס"י קיד. והובא בב"י ס"י נג בד"ה

בתנינא שם. 53 וכ"ה בב"י שם. 54 כ"כ בב"ש הובא בב"י תנינא שם. וע' פמ"ג בפתיחה לאורח חיים. ומשנה ברורה בצורת האותיות סוף סימן לו. 1 ברכות ס ב רא"ש וטור ס"י מו. 2 פ"ז מה' תפלה ה"ד. 3 רמז רטו. 4 סדר"ע ל א.

רבינו ירוחם

מתוך נתיב ב חלק ב

צריך לכתוב כתיבה תמה שלא יוכלו לטעות בה שלא יכתוב אלפ"ן עייני"ן או זהפך, פי' לפי שהן דומין בקריאתן, ולא בתי"ן כפי"ן וכפי"ן בתי"ן, לפי שהן דומין בכתיבתן. והצי"ת צריך שיהא ברורה לכל שמאל מג קטן כדאיחא בירושלמי וצריך ליזהר הסופר כמו כן בעוקץ שאחורי הצי"ת למטה לכל ימין שלא יראה כ"ף.

ועוד פשוט וכן צין גמלי"ן לצדי"ן, פירוש שאף על פי שאין דומין זה לזה לא בכתיבה ולא בקריאה כשיתהפך הגימל מה שלמעלה למטה נראה כד"י.

וכן צין דל"ת לרי"ש שיזהר שיהא הדל"ת חודה של ימין בולט שלא יראה רי"ש ויקראו אותה רי"ש.

אוצר החכמה

וכן צין ה"א לחי"ת, ואמרינן במנחות שיש לה"א מג קטן למעלה לכל שמאל וכן פרש"י, אבל ר"ת כתב מג קטן של ה"א לכל ימין שיהא עוקץ בולט כמו דל"ת, ולא יגע רגל הה"א למעלה כדאיחא במנחות ופסולה אם לא יתקנה שיקרא כמו חי"ת. והחי"ת אמרינן דחטריה לגגיה דחי"ת ופר"ת לשון חטוטרות גמל שיש גובה באמצע החי"ת בגגה כזה (-). ורש"י פירש לשון חטוטרות כלומר כמין מקל לכל שמאל למעלה כזה (-). וכן יזהר צין ה"א לקו"ף שיאריך רגל הקו"ף. וכן גולם שעל האל"ף שהוא כמין יו"ד צריך שיגע באל"ף וכן מה שכתוב השי"ן ומה שאחורי הצדי"ן שאם לא יגעו יראה שנשמנית נורת האות.

וכן צין וא"ו ליו"ד שלא יאריך רגל היו"ד שיקרא וא"ו ולא

יקצר רגל הו"ו שיקרא יו"ד, וכן לא יאריך הו"ו שיקרא נו"ן ולא יקצר רגל הנו"ן שיקרא זי"ן.

וכתב ר"ת צריך שיהא רגל היו"ד כפופה כדאיחא במנחות כזה (-).

וכן טתי"ן פפי"ן, שאף על פי שאין דומין לא בכתיבתן ולא בקריאתן כתב ר"ת שיהא כל ימין של טי"ת כפוף כזה (-) ואם תהפך אותה על כל שמאלה יראה פ"ה.

וכן צין מ"ם לסמ"ך הסתומות כי צריך לעגל הסמ"ך שלא יראה מ"ם, כו'.

—•••—

שבע אותיות צריכות כל אחד שלשה זינין ואלו הן שעטני"ז ג"ץ כך פשוט בגמ' מנחות, י"מ שנים לכל שמאל אחד מלמעלה ואחד מלמטה ואחד לכל ימין כזה (-), ורש"י כתב בפירוש שבת צייר אחד מימין ואחד משמאל ואחד מלמעלה, עוד פירש יש עושין שלשתן למעלה כזה (-). והזינין צריך ליגע באות, כך כתב רמ"ה.

וכתבו המפרשים דאם לא עשה התגין אינו פסול בכך אבל התגין הן למנוח מן המוצחר. בתשובה לרבינו האי ושאלתם כמה שיטין צריך בכל דף ודף, הן מ"ב שיטין ואין לפחות מהן וכך נהגו ז"ל והסופרים הזריזין, וסמך לדבר המ' כנגד ארבעים יום שניתנה תורה בהם והצ' כנגד שני לוחות. וכתב עוד בתשובה ס"ת שאין צו תגין כשר לקרות צו ואין תגין פוסלין צו אבל העושה תגין הרי זה משוחרר.

פסקי הרי"ד

ה'תשס"ח

כ"ט ע"א

אמר לו אדם אחד יש שעתיד להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות כו'.

אמר רבה שבע אותיות צריכות שלשה שלשה זיוגין ש'ע'ט'נ'ז' ג'ץ', פירש המורה שלשה זיוגין שלשה תגין קטנים בכל אחת בשי"ן בראש רגל השמאלית וכן בעי"ן ברגל הפנימי וכן כולן ואותן שלשה תגין אחד נוטה לימין ואחד נוטה לשמאל ואחד למעלה והוא הדין לצד"י כפופה ולנו"ן פשוטה. משמע מדברי המורה שכל שבע האותיות האלה בכל מקום הנמצאות הן צריכות שלשה תגין ואפילו צד"י כפופה ונו"ן פשוטה, וזה הפתרון אינו נראה לי שאם על התגין מדבר היה מסמן אותן מי הן אותן שהן צריכות זיוגין שאי אפשר להיות שכולן בכל מקום שיימצאו שיהיו צריכות זיוגין. ורבינו גרשום ורובי המפרשים פירשו שיהיו ראשיהן של אותן האותיות עשויות כשלש זוויות כדי שייראו כאות זי"ן מכל שלשת צידיהן, וזה הפתרון נראה לי נכון שמדבר [על] גוף האותיות היאך תהיה כתיבתן ולא על התגין שלהן. ובשימוש תפילין מצאתי כתוב אמר רבא כל אלפא ביתא דתאני את מוצא בתפילין, ובמזוזה שבעה אותיות ואילו הן ש'ע'ט'נ'ז' ג'ץ', ודתפילי עשרין וחמשה בר משבעה דמזוזה וסימניהון ח'ץ' וס' ש'י' ל'מ'ע'ת' בפרשת קדש לי, כ'פ'ר' ה'ז'ס' א'ך' ג'ד'ה' ח'כ'ה' ט'ט' בפרשת והיה כי יביאך הרי אינן בתרין 3 בפסקא עשרין וחמשה, ח'ץ' דחמין תלת תלת זיוגין ו"ס דהיבוסין תלת תלת זיוגין שיי"ן דאשר חמשה זיוגין יו"ד 4 דלי תלת זיוגין ל'מ'ע' דלמען ארבע ארבע זיוגין 5 תי"ו דתהיה תלת זיוגין תי"ו דתורת תלת זיוגין אילין אינן בפרשת קדש לי עשרה אתותא, ב"ת דיבאך תלת זיוגין פ"ר דפטר שגר תלת תלת זיוגין ה'ז'ס' דהזכרים תלת תלת זיוגין א"ך דישאלך ארבע ארבע זיוגין דל"ת דיד תלת זיוגין 6 ה"ה דהקשה תלת תלת זיוגין ח"ת דלשלחנו תלת זיוגין כ"ה דידכה תלת תלת זיוגין ט"ט דלמוטפת חמשה [חמשה] זיוגין אילין אינן חמשה עשר אתותא, הו כולהון עשרין וחמשה בפרשת קדש לי ובפרשת והיה כי יביאך. ושבעה דמזוזה ש'ע'ט'נ'ז' ג'ץ' וכולהו צריכין תלת תלת זיוגין, ש"ע דשמע תלת תלת זיוגין ט"ט דלטטפת ודלמוטפת תלת תלת זיוגין נו"ן דנפשך תלת זיוגין גימ'ל דדנגך תלת זיוגין זי"ז דמזוות דמזוות תלת תלת זיוגין צד"י דעל הארץ בתראה תלת זיוגין, אמר רבא כל תפילי דלא בדיקי בהני אתותא פסילין, וכיון שכך כתוב בשימוש תפילין נראין הדברים בבירור דהאי דאמרינן דש'ע'ט'נ'ז' ג'ץ' צריכות

אמר רב יהודה אמר רב לא נצרכה אלא לקוצו של יו"ד, פירש המורה רגל ימינו של יו"ד. ויש מפרשים קוצו של יו"ד היינו כתר, ואינו נראה לי שאם על כתרי האותיות מדבר אמאי נקט יו"ד בלחוד מכל שאר האותיות הוה ליה למימר קוצי האותיות אלא ודאי מוכחא מילתא מדנקט יו"ד שעל גוף עוקץ היו"ד מדבר, ומפני שהוא קמן אם לא יאריך עוקצו הוה ליה נקודה בעלמא. ועוד אם על כתרי האותיות מדבר אמאי מקשה הא נמי פשיטא וסתר ליה ומוקמה לכאידך דרב יהודה והא מוכחא אשמעינן שאע"פ שכתב כל האותיות כתיקנן אם חיסר אחד מכתריהן מעכב, ועוד שבכל שתי הפרשיות של מזוזה אין כתר בשום יו"ד הכתוב בהן כי אם בש'ע'ט'נ'ז' ג'ץ' בלבד יש כתרים כדבעינן לפרושי לקמן, הילכך פתרון המורה נראה לי עיקר שמדבר על גוף האות. ודווקא האותיות מעכבות אם חיסר אחת מהן אבל התגין מצוה לעשותן ואם לא עשאו אינן מעכבין, ואע"ג דאמרינן לקמן שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות, דמשמע שכתר האות נקרא קוץ, יש לומר שהעוקץ הוא הנקרא קוץ בין אם הוא עוקץ האות בין אם הוא עוקץ הכתר.

הא נמי פשיטא אלא לכאידך דרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב כל אות שאין גויל מקיף לה מארבע רוחותיה פסולה, פ' בספר תורה קאי ומשום הכי לא אמר מעכבת אלא פסולה שהיא פסולה ואינה מעכבת כל הספר אבל במזוזה מעכבת משום דכתיב וכתבתם.

אמר אשיאן בר נרבך משמיה דרב יהודה ניקב תוכו של ה"י כשר יריכו פסול אמר ר' זירא לדידי מיפרשא לי מיניה דרב יהודה ניקב תוכו של ה"י כשר יריכו אם נשתייר בו שיעור אות קטנה כשר ואם לאו פסול. ר' אמי בר תמר דהורא 1 ממני בר דיקולי איפסיקא ליה וי"ו דויהרג בניקבא אתא לקמיה דר' זירא אמר ליה זיל אייתי ינוקא דלא חכים ולא טיפש אי קרי ליה ויהרג כשר ואי לא פסול. אנראה חמור דר' אבא איפסיק ליה כרעיה דה"י דהעם בניקבא אתא לקמיה דר' אבא אמר ליה אם נשתייר בה כשיעור אות קטנה כשר ואם לאו פסול.

כ"ט ע"ב

אמר רב יהודה אמר רב בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שיושב וקושר קשרים לאותיות אמר לפניו רבוננו של עולם מי מעכב על ידך, פ' מי גורם העכבה הזאת כלומר המורה הזה על ידך לעשות הכתרים הללו אחרי שהאותיות הן כתובות כתיקנן, היש טעם בדבר,

שנויי נוסחאות

1. ממי בר דיקולי. י"א רמי בר דיקולא. 2. ד'ה'ה'. י"א ד'ק'ה'. 3. פסקא י"א פסוקא. 4. דלי י"א דלה' וכן הו' ננוסחאות שונות נסה"מ וממז"ו וריא"ז (נפסקי י"ד וריא"ז - דליי'). 5. תי"ו דתהיה. י"א לימא, ונפסקי יריא"ז העמיק מהר"ד כנוסח שלפנינו וערער ע"ז עיי"ש. 6. ה"ה. י"א ק"ה.

כתרי אותיות תפילין - לר"י החסיד

ליקוט עניני צורת האותיות והתגין

[דברי חסידים]

כמו אוכף שעגול וכן החיך עומד. ואנחנו קבלנו כמין ב"ת הלובן, שהרי כתיב לבני אפרים ומנשה עוררה גבורתך, וכתיב לפני אפרים ומנשה, הרי ב"ת מתחלף במקום פ"ה, ועוד נוצר עם ב"פ בנפש, ועם ב"ת דגש ופ"ה דגש וקרוכין ושון כמעט במבטא, והאומר פ"ה ככ"ף ראייתם ממה שאמרו חכמים פפ"ן טתי"ן והטי"ת עגולה, הרי אמרו כמו כן לא אלפ"ן עיינ"ן ולא גימל"ן צדי"ן אלא תאמר כשיהפוך ראשו של צד"י למטה כך (-) נראה (-) הפוך אע"פ שאינו דומה כל כך, כמו כן אתי למיחלף פ"ה מרובע בטי"ת אע"פ שדינו של טי"ת להיות עגול.

ואין להאריך גגו של כ"ף כך (-) מפני שנראה כד', כי רגל של כ"ף צריך להאריך למטה כפלים מגגו.

בשיגיע הסופר סמוך לסוף השיטה יכוין שיכנסו האותיות בשיטה, שלא ימעט הכתב מפני ריבוי האותיות, ולא ירחיב הכתב מפני מיעוט האותיות כמו למ"ד כ"ף פשוטה, שאין למעט ולא להרחיב גופי האותיות אלא אותן שעל פי המסורת.

ולא ירחיק עטרה של אל"ף מגגו כך (-) אלא כך (-), רגל של אל"ף לא ימשוך כנגד עטרה שלו, אילו יש חוט מתוח היה מגיע סוף הרגל כנגד ראש העטרה כך (-) ולא כך (-), אבל רגלו של מ"ם צריך למשוך עד קצה עטרת ראשו כך (-) ולא כך (-), אלא כמו ראשו של תרגול ששפתו התחתון עובר את כרבלתו, ולא כך (-) אלא כך (-).

שי"ן אמצעו דבק כך למטה (-) ולא כך (-), כתואר כרובים ראש בין הכנפים.

סופרים הראשונים יש אומרים תי"ו שאין רגלו דבק לגגו כך (-), כי תי"ו משית כעין ה"י, עזרה עזרת עזרתה, ישועה ישועת ישועתה, וכמו רגלו של ה"י אין דבוק לגגו כך תי"ו, שהיא תחת רבה רבת צררונ, ויש אומרים שהרי לא דברו חכמים אלא על ה"י וקו"ף שהם בסיס לגגו, ומאחר שלא הזכירו תי"ו בידוע שרגלו דבק לגגו כך (-) וכן קבלנו.

כל הממעט בתפילין בתגין בטוב הוא עושה, שמא יגעו התגין באות שלמעלה או תג בתג והרי נראה שתי אותיות כאות אחת, אבל במזוזה ירבה לפי שהשיטין רחבים ולא יגעו למעלה.

אמר רבא כל אלפא ביתא בתגין אתה מוצא בתפילין אלו הן, חמץ חי"ת (-) ארבעה תגי, צד"י (-) חמשה תגי, ו"ס דהיבוסו שלשה תגי, שי"ן דאשר חמשה תגי, יו"ד דלי שלשה תגי, למען ארבעה ארבעה תגי, תי"ו דתורת שלשה תגי, ב"ת דיבאך שלשה תגי, פ"ר דפטר שגר שלשה תגי, הו"כ דהזכרים שלשה שלשה תגי, א"ך דישאלך ארבעה ארבעה תגי, דל"ת דיד שלשה תגי, קו"ף דהקשה שלשה תגי, חי"ת דלשלחנו שלשה תגי, כ"ה דידכה שלשה שלשה תגי, ט"ט דלטטפת חמשה חמשה תגי, שעטנ"ז ג"ץ שלשה שלשה תגי, ש"ע דשמע, ט"ט דלטטפת ודלטוטפת, נו"ן דנפשך, זי"ן דמזוזות ודמזוזות דל"ת דרגנך, צד"י דהארץ.

כתרי אותיות תפילין: ונתנה לך, אשר יהיו לך הזכרים, ויהי כי ^{לאזכרה חסידים} הקשה פרעה, ויהרג, והיה לאות על ידכה, וחרה אף, לטטפת שבשמע, ואספת דגנך, לטוטפת שבוהיה אם שמע, על הארץ, ובקומך שבשמע, ונתתי מטר ארצכם, והאמרי בלא וי"ו¹, אלה התגין הלכה למשה מסיני.

מ"ם סתומה יש לו זויות כמו קרן, סמ"ך בלא זויות.

ולא יקצר חרטומו של אל"ף כך (-).

וזהו שסמך שכל טוב לכל עושיהם וסמך לו במצותיו חפץ מאד, בתיקון נאה משום ואנוהו במצות מבחון למראית העין כל שכן מבפנים, שהרי בית המקדש מבפנים שני ויצפהו מפנימה זהב טהור, לכן אם יכתוב כתיבה דקה אינו יפה ונמחק מהרה, הרי בשביל כבודו שיהו קטנים, יותר טוב שימעט כבודו וירבה כבוד שמים לכתוב קצת כתיבה עבה.

אין להרחיק ירכו של ה"א מגגו, וגם אין להקטין הירך אלא יפריד בין הירך לגג שיראה הלובן שביניהם ברחוק אמה, ולא בילד ולא בזקן אלא מבין כ"ה עד בן נ' שנה, שהרי ספר תורה שיעורו בלוחות אמה אחת, לוח אמה אורך ואמה רוחב, שים לוח על לוח ויהא גבוה אמה על אמה ברום אמה, וכן שיעור ספר תורה, ואי אפשר לומר ריבוע כעין שגוללין עליו ספר תורה, ועוד שהריבוע היה מוחק הכתיבה.

וכשם שצריך להפריד בין ירך של ה"א לגגו, כך צריך להפריד בין ירך של קו"ף ולגגו.

אין לו להרחיק לא ירך ה"א ולא ירך קו"ף מן הגג יותר מעובי הגג, ועובי האות לא יפחות מעובי של גודל.

עי"ן לא יקטין זי"ן שבו, ולא ירחיק הזי"ן שבעי"ן כך (-) אלא למעלה מחציו כך (-), ויתן הפרש בין חוליא של צד ימין לזי"ן שבו, ולא יטה זי"ן שבעי"ן לא לצד ימין ולא לצד שמאל וכן כל יריכי האותיות, אלא כולן זקופין ופשוטין כמקל שנאמר ועפעפיך יישירו נגדך.

פ"א יכוין כפיפתו לפנים באמצע ב"ת שלו ולא מקורבת לגג ולא לירך, וצואר הלמ"ד מכוון כנגדו וזקוף.

קו"ף כך (-) יעקם זנבו מלמטה ולא פשוט כנגדו כך (-). עי"ן דשמע אריכא, דל"ת דאחד עב, ולא יציע עי"ן כך (-) אלא כך (-) מרחיב בטנו.

ועוקצו של צד"י שאחורי נו"ן כפופה שלו לא יעמיקנו עד כפיפת הנו"ן שאם כן יראה כעי"ן כך (-) אלא כך (-). ויכוין ראש עוקצו של צד"י שיהא שוה לראש נו"ן שלו כך (-) ולא כך (-).

בדהחם פת הם אותיות שיש להם זויות, ט י כ ל ס ק ר הם עגולין ואין להם זויות, ויש נותנין פ פ מן העגולין שיהא ליכוננו כמין תואר כ"ף, וכתיב כי אכף עליו פיהו

שוניי נוסחאות

1. נוסחאות רבות ישנם בכתיב יד השונים, השונות זו מזו הן בתיבות הממויגות והן בלתימות שבהן התגין וכן במספר התגין שכל אות. עיין בהגהות מנחת סולת ונשיגויי נוסחאות להגהות מיימוניות (פ"ב מהל' תפילין אות ג) שבהדורה ה"ש פרנקל, וכן בהגהות צדק שאמר (סיכום הנוסחאות שצדנרי החסיד ז"ל ממלא בטעלה שצסוף קובץ הראשונים עמ' 158). 2. כד'. בהגה"ש העמיק כד'.

מיוחס לרשב"א מנחות כ"ט ב בענין אות ה'

וקא תלו ליה לברעיה, פי' רגל פנימי של ה"י תלוי באויר ואינו דבוק לגג, ל"ה

ויש להקשות פשיטא דלריך למחליה לברעיה דאם יהיה דבוק לגגו ח"כ מה הפרש יהיה בין ה"י לחית הלא הכל יהיה אחד ומאי ספרא דווקא דנקט דמשמע חבל שאר לא ודאי אם לא יעשה כן לא תהיה ה"י כ"א חית :

ור"ר דאעפ"י שיעתיקוהו לגגו מ"מ לא יעשו אותו רגל של שמאל שראוי להיות תלוי ארוך חלה קצר ויהיה מחובר לגג זה וזה יהיה הסביל בין ח' לה' שבה"י שני תלויה ארוכה זה כזה כגון זה **ח** וזה יהיה רגל אחד ארוך ואחד קצר כזה **ח**, אי נמי אע"פ שיעשה רגלים שני זה כזה כמו רגל החית וידבקוהו לגגו ח"כ יש להבדיל בין ח' לה' שרגל הח' יהיה הכי בסוף רגל זה אחד ומה ח' ורגל' הכ' השמאלי יהיה באמצע רגל זה לורת הח' **ח** וזה תהיה לורת הח' **ח** :

הוה ליה מחסה, דכתיב משמע כל שנמקצ צה' הוא ליה ביה ה' מחסה לור מעוז לעולמים, ל"ה

העתק תשובת הרדב"ז [חלק רביעי אלף קנב (פב)]:
שאלה. שאלת ממני הסופר המהיר על ענין תפילין שנמצא כתוב בהם בחוזק בחוזק ב' פעמים אם יוכל לגרור החוזק האחרון ולהאריך גג הקו"ף עד שיגיע סמוך ליד כזה: בחזק — יד. דאילו לגרור רגל הקו"ף ולהמשיכו סמוך לסוף הגג כזה: בחזק — פשיטא לך דאסור לפי שהוא שלא כסדרן.

תשובה. מה שכתבת להאריך גג הקו"ף כדי למלאות מקום הגרר איני רואה את דבריך כלל מכמה טעמים, חדא לפי שנשתנית צורת האות לגמרי שהרי רגל הקו"ף צריך שתהיה תלוי בראש הגג שהוא סוף הגג ולא באמצעית הגג, ולמחוק רגל הקו"ף ולהמשיכו לראש הגג אי אפשר כאשר כתבת, ותו לפי סוד צורת האותיות צורת הקו"ף היא כ' ו' והיא מאותיות שם היחוד וכן כתוב באגור ואם כן היאך אפשר שיהיה גג העליון של הכ"ף ארוך כל כך והתחתון קצר כזה: אין זה צורת כ"ף וזה פשוט, ולפי זה אפילו אם היה מותר למחוק רגל הקו"ף ולהמשיכו כגון בס"ת אין ראוי לעשות כן לפי שנפסדה צורת האות ואין לו תקנה אלא שיאריך גם כן הקו התחתון כזה (-), וכן הדין בלמ"ד בזמן שבא להאריך אותה שגם צורתה כ' ו' כמנין שם היחוד וצריך לכתוב אותה כזה (-) וכמה סופרים ראיתי טועים ואתה תהיה מן הנזהרים. תו איכא טעמא אחרינא כיון שמתקן האות נמצא שהוא שלא כסדרן ומה לי שיהיה כל האות שלא על הסדר ומה לי מקצת האות, ואם תאמר שאני הכא שכבר האות היא שלימה על הסדר ואין זה אלא תוספת בעלמא, אם כן לפי דבריך אינו מעיקר האות ואינו אלא כטשטוש בעלמא ויותר טוב שיהיה חלק ממנה שיפסיק טשטוש זה בין התיבות, דאע"ג דאמרינן בין תיבה לתיבה כמלא אות קטנה ה"מ למצוה מן המובחר אבל לעכב לא, וכן כתב הרמב"ם ז"ל, וכיון שלא היה בין התיבות כשיעור פרשה כשר בדיעבד וגם ליכא למיחש דמחזי כשירה דלא אמרינן הכי אלא שלא יכתוב פרשה כצורת שירה אבל בהפסק כזה בין תיבה אחת לחברתה לא נפסלו בהכי.

העתק גן המלך [לבעל הגנת ורדים. בספרו גנת ורדים סוף חלק א. סימן קי"ד]:

כתב הרדב"ז בתשובות המודפסות סי' פ"ב וז"ל צורת הקו"ף היא כמו כ"ף וא"ו והיא מאותיות שם היחוד וכן כתב באגור, ואם כן היאך אפשר שיהיה גג העליון של הכ"ף ארוך והתחתון קצר אין זה צורת כ"ף וזה פשוט כו', וכן הדין בלמ"ד בזמן שבא להאריך אותה שגם צורתה כ"ף וא"ו כמנין שם היחוד וצריך לכתוב אותה כזה (-) עכ"ל.

העתק גן המלך [לבעל הגנת ורדים. בספרו גנת ורדים סוף חלק א. סימן קי"ד]:

כתב הרדב"ז בתשובות המודפסות סי' פ"ב וז"ל צורת הקו"ף היא כמו כ"ף וא"ו והיא מאותיות שם היחוד וכן כתב באגור, ואם כן היאך אפשר שיהיה גג העליון של הכ"ף ארוך והתחתון קצר אין זה צורת כ"ף וזה פשוט כו', וכן הדין בלמ"ד בזמן שבא להאריך אותה שגם צורתה כ"ף וא"ו כמנין שם היחוד וצריך לכתוב אותה כזה (-) עכ"ל.

ולענ"ד אין דברים אלו מחוורין, שאע"פ שצורתה היא כ' ו' אינו ר"ל שכך צורתה בהחלט אלא לומר שקרוב להיות צורתה כך, ומיניה וביה נשדי נרגא, שרגלה של הקו"ף אין עושין אותה כמו וא"ו אלא עושין אותו קו ארוך קצת ואין לו שום ראש בתחילתו כלל, ופשיטא טובא שאם עשה קו ארוך זה במקום המצטרף לכתוב ו' דלא מהני ופסול, שאין זה צורת וא"ו, וכיוצא בזה בצורת האל"ף שהיא כמנין שם היחוד ב' יודין ווא"ו, יו"ד מלמעלה יו"ד מלמטה וא"ו באמצע, כי היו"ד שלמטה קרובה להיות כצורת רי"ש קטנה ואם כתבו כיוצא בה במקום יו"ד לא מהניא וכן הקו האמצעי אם כתבו דוגמתו במקום וא"ו לא מהניא, וגדולה מזו בנו"ן כפופה שהכפופה והפשוטה צורה אחת להנה, והפשוטה צריך לעשותה כמו זי"ן ארוכה ואם שינה ועשה אותה כמו וא"ו ארוכה פסולה, והנה כל הנוני"ן הכפופות עושין אותם כמו וא"ו ואינם עושין אותם כמו זי"ן כלל ואין מי שיערער בזה, גם בצורת הת"ת אמרו שצריך לעשותה כצורת דל"ת והכל עושין אותה כמו רי"ש, אם כן משמע דכל צורות אלו לא להקפיד נאמרו אלא לומר שקרובים להיות בצורה זו אם כן אין שינויים הללו פוסלין בהן, ולכן אין לפסול הקו"ף שכתב עליו הרדב"ז, ואפילו המשיך את גגה ונתן את רגלה בצד הרגל הימני אין אני רואה בזה פיסול.

כתב זה לפי דעת הברוך שאמר
המובא בל"י אורח סי' ל"ו
וכן לפי המשנת סופרים

1144877

מייסד

אבגדהו

אוצר החכמה

זח טי ככ

מב נן סע

פקה עץ

קק עט

א ב ג ד ה ו

ז ח ט י כ כ

ל מ ם נ ן ס

ע פ פ צ ץ

ק ר ע ת

